لە بڵاوکراوەکانی نوسینگەی گشتی
رۆشنبیری و لاوانی ناوچەی کوردستان
١٩٨٧

دیوانی شیعر
١

خەونە و رامان

عەلی فەتاح دزەیی

دیوانی شیعر

خرۆشان و ڕامان

علی فتاح دزەیی

١٩٨٧

دیاریێ بێ بۆ ئەو دڵانەی

کە گیرۆدەی جوانین و لێوڕێژی

خۆشەویستیی نەتەوەو

نیشتمانن

علی فتاح دزەیی

پێشەکی

مەبەستم لەم پێشەکی‌یەدا ئەوەنیە • کەباسێکی نەزەری لە بارەی هۆنراوەو هەڵبەستەوە بنووسم ؛ یاخود لەم زەمینەیەدا، لەتاقی کردنەوەی خۆم بکۆڵمەوە • بەڵکو ئەوەندەم مەبەستە کە خوێنەر •• بەشێوەیێکی گشتی بەم کۆمەڵە هەڵبەستانە بناسێنم ، بەتایبەت لەسەردەمێکی وەهادا کە چێژگەی شعری ئەوەندە گۆڕاوە ، هەڵبەستی کوردی‌ی چەند ساڵێك لەمەوبەر بە کۆنە بابەت لەقەڵەمدەدرێ بەهەردوو باری فۆرم و ناوەرۆکەوە •

ئەم کۆمەڵە هەڵبەستە ، لەسەر دوو جۆرە کێشی شعری رێکخراون، یێکەمیان کەبەشی هەرە زۆریەتی لەسەر کێشی پەنجەی کوردی‌یەو بەشی‌دووەمیشیان ، لەسەر کێشی عەرووزی‌یە • سەردەمی هۆناندنەوەشیان ماوەیێکی درێژ دەگرێتەوە و پارچەی وەهای تێدا هەیە کە لە ساڵی ١٩٥١ دا نووسراوەو هی‌وایشی تێدا هەیە کە بەرهەمی سەردەمێکی نزیکە •

هەڵبەستەکانی بابەتی یێکەم لە سەر یەکێك لەم کێشانەوە رێکخراون :

شەش بڕگەیی (٣+٣) ، هەشت بڕگەیی (٤+٤)، دە بڕگەیی (٥+٥) ، یازدە بڕگەیی (٤+٤+٣) ، دوازدە بڕگەیی (٣+٣+٣+٣) پازدە بڕگەیی (٥+٥+ ٥)•

جگە لەمانەش لەهەندێ هەڵبەستاندا ،وەك (کارەساتی سەربەستی) و (دیسان سەربەستی) کێشێکی هەشت بڕگەیی یان یازدە بڕگەییم هەڵوەشاندۆتەوەو بەکارم هێناوە • بەڵکو ، لە دوو پارچە هەڵبەستی (یادێکی رابردوو)و(کۆچی تەمەنی لاوی)دا هیچ یەکێك

له کێشەکانی پەنجە یان عەرووزیم پەیڕەوی نەکردووەو مۆزیقای (Rhythm) ی شعری کێشی هەڵبەستەکانم لە سروەی مۆزیقی
فۆلکلۆری (بەیت و لاوک و حەیران) ەوە خواستۆتەوە •
هەڵبەستەکانی عەرووزیی ، ئێو ئەم دیوانەش بەشی زۆریان لەسەر کێشەکانی تەواو یان مەجزوونی ئەم بەحرانەن (رەمەل ، هەزەج،رەجەز) ئەمجا چە (مەقسور) بن و چە (مەحزووف) ، یان گۆڕانی دیکەیان بەسەردا هاتبێت • لێرەدا دەمەوێ هەڵوەستێك لە سەر ئەم دوولایەنانە بکەم : یەکەم : -
بەش بەحالی خۆم کە هەڵبەستم نووسیبێت هەرگیز لەپێشدا کێشی هەڵبەستەکەم دیاری نەکردووە • بەڵکو وەك دەڵێن کێشەکە بەخۆی خۆی سەپاندووە لام وایە ئەمەش شتێکی دەروونیەو پێوەندی هەم بەهەوالی گیانیی شاعیرو هەم بەبابەتی ناوەرۆکی هەڵبەستەکەوە هەیە • چونکە چێژکەی هونەری ماوەی شاعیرنادا کە لە کێشێکی سووك و خێرادا پڕ لە هەواڵێکی دەروونیی ماتو کزدا بکا یان ناوەرۆکێکی داستانی (مەلحەمی Epic) بهۆنێتەوە کەچی ، بەپێچەوانەوە هەر هەڵبەستێکی پڕ لەوروژان و خرۆشانی پڕ لەشادیو خۆشی بکات ،دەبێ لەسەر کێشێکی سووك بهۆنرێتەوە راستیەکەی لەم حاڵەشدا دیسان کێشەکە خۆی دێتە پێش •
لایەنی دووەم ؛ کێشەکانی پەنجەی کوردین :
ئەوە ئاشکرایەکەلەکوردستانی عیراقدا ، شعری تازەی کوردی لە (م• نووری)و (پیرەمێرد) ەوە دەستی پێ کردووەو (گۆران)ـ گەیاندوویەتیە پلەی ئێستاکەی • کەچی ، لەم ساڵانەی دواییدا ئەم پرسیارە سەری هەڵێناپەوە : ئایا گۆران ئەم کێشانەی لەخۆیەوە داهێناون یاخود ئەم کێشانە هەبوون و ئەو سوودی لیوەرگرتوون ؟ لاموایە مەبەستی سەرەکیش لەم پرسیارەدا ئەوە بووە کە دەوری گەورەی (گۆران) لە پێشخستن و پەروەردە کردنی هەڵبەستی کوردیدا بەفۆرم و ناوەرۆکیەوە کەم بکرێتەوە •

ئەمجا بۆ حەسانەوەی ویردانی ئەدەبیم ، دەمەوێ بیروڕای خۆم
بەرامبەری (گۆران)ی (شاعیر) ، بخەمە بەر چاوی خوێنەر ٠
لە ساڵی (١٩٤٨) دا ، بۆ یەکەم جار ئەم شاعیرە گەورەیەم بە
قسە کردن دیتوە ، کە لە گەڵ چەند برادەرێکی ئەو سام (لە پۆلی
پێنجەمی ئامادەیی) بووم ، بۆ ناسینی لە ماڵی خۆی سەرمان لێداو
زۆر بە گەرمی پێشوازی کردین ٠ لەو کاتەیشدا ، فەرمانبەری
میری بوو لە شاری (هەولێر) ٠
راستی‌یەکەی ، ناسیاری‌و ئاشنایی تەواوم لە گەڵیا ، لە ساڵی
(١٩٥١) داو ، لە بەندیخانەی (کەرکووك) دا ، دەستی پێ
کردووە ٠ چەند مانگێك لەم بەندیخانەیەدا پێکەوە بووین‌و
زۆربەی کاتی رۆژو شەومان ، بە گفتوگۆ کردن ، لە بارەی
شیعری کوردی‌یەوە دەبردە سەر ٠
ئێستاش بەتەواوی دێتەوە بیرم،کە لەو ماوەیەدا ، دوو هەڵبەستی
خۆمم نیشاندا ، یەکێکیان بە ناوی (بۆ کۆریا) و ئەویتریان لە
ژێر ناوی (هاوڕێم هاوڕێم) بوو ، کە خراونەتە نێو ئەم کۆمەڵە
شعرانە ٠ هەڵبەستی (بۆ کۆریا)م لە سەر کێشی یازدە بڕگەیی
دانا بوو ٠ دیارە کێشەکەم لە شعرەکانی ئەو ، وەرگرتبوو ٠
زۆر بەوە دڵخۆش بوو کە توانیبووم لە سەر ئەم کێشە شیعر رێك
بخەم چونکە تا ئەوسا ، هەر ئەو بە کاری دەهێنا ٠
لە بارەی هەڵبەستی دووەمیشدا ، رەخنەی ئەوەی لێ گرتم ، کە
لە لایەنی رێزمانەوە ، نابێ بڵێم (دەڕۆن بەرەو پێش پێ‌بەپێ)
بەڵکو دەبێ بڵێم (هەنگاو بە هەنگاو) ٠ بەڵام هەم سەبارەت
بە قافیەو هەم لەبەر ئەوەی ئەم تەعبیرە لە هەرێمێ (هەولێر)ێ
دروستە ، دێرە شعرەکەم وەکو خۆی هێشتەوە ٠
هەروەها ، ئەوەم لە بیرە ، کەپێم گوت زۆر لە هەڵبەستەکانی ، لە
سەر کێشی ئەو مەقام‌و بەستانەن ، کە لە کاتی شایی ، یان درووێنە
کردندا دەگوترێن ٠ لە وەڵامدا ، پشتگیری‌ی قسەکەی کردم‌و

گوتی ، ئه‌م کێشانه‌و زۆر کێشی دیکه‌ش له هه‌ڵبه‌ست[illegible]
فۆلکلۆری خوازتۆته‌وه‌و به‌کاری هێناون ، ئه‌مه‌ش [illegible]
ئه‌وه‌ی که زۆر له داستانه‌کانی له شیعره‌کانی ڕازاوه‌ [illegible]
برادەرێکی ئه‌دیبی وه‌ك (شێخ ڕه‌ئوفی خانه‌قا — [illegible]
ڕه‌حمه‌ت چووه‌) ، پێی گوتوه‌ کوماڵی له‌وه‌دایه‌ که [illegible] به‌ڵام
شێوازی هه‌ڵبه‌ستی (بۆ بلبل)و ئه‌وانیتری . له‌ مه‌قامی شا[illegible]
ده‌که‌ن هه‌تا وه‌کو شیعری شاعیران . که‌چی ئه‌وپش له‌ له‌نجام[illegible]
کێشی په‌نجه‌ی زۆر به‌که‌رمی په‌سند ده‌کرد . (١)

هه‌روه‌ها خۆی بۆمی باس کرد ، که کێشی پازده برگه‌یی . له‌
شیعری نوێی عوسمانی وه‌رگرتوه‌ .
مه‌به‌ستم له‌وه‌ی پێشوودا ، ئه‌مه‌یه‌ ، که‌ هه‌رگیز (گۆران)
نه‌یگوتووه‌ هه‌موو کێشه‌کانی په‌نجه‌ی به‌خۆی داهێناوه‌ . به‌ڵام بۆ
ئه‌وه‌ی مافی ڕه‌وای نه‌خرێته‌ پشت گوێ پێویسته‌ ئه‌وه‌ بڵێم ، که‌
چۆن (احمد ابن خلیل الفراهیدی) له‌ شیعری عه‌ره‌بیدا کێشه‌کانی
(عه‌رووزی)ی سۆراخ کردوه‌و ته‌فعلیه‌ی بۆ داناون . (٢)
ئه‌وه‌هاش (گۆران) کێشه‌کانی په‌نجه‌ی له‌ شیعری فۆلکلۆریدا
ده‌ستنیشان کردوه‌و بۆ هه‌ڵبه‌ستی تازه‌ی راهێناون .
هه‌ر به‌مه‌ش وازی نه‌هێناوه‌و لێره‌دا هونه‌ری به‌رزی ئه‌م شاعیره‌
خۆی ده‌نوێنێ ، که له‌م کێشانه‌ی فۆلکلۆری‌و له‌و کێشانه‌ی که‌شیعری
کوردی‌ی پێ موتوربه‌ کردووه‌ ، زۆر کێش‌و ئاوازه‌ی نێجگار

---

(١) له‌و ماوه‌ی که له به‌ندیخانه‌ی که‌رکووك بووم ، زۆر جاران
خوا لێخۆشبوو (شێخ ڕه‌ئووف) بۆ دیتنی (گۆران) ده‌هاته‌
به‌ندیخانه‌ .
(٢) بۆ ئه‌م مه‌به‌سته‌ بنواره‌ کتێبی (ئه‌و به‌هاری خانی)مان .

ناسکی داهێناوە ، بۆ وێنە :
بەشی هەرە زۆری بەستەو گۆرانیی فۆلکلۆری ٠
لە سەر ئەم کێشانەن :
شەش بڕگەیی (٣+٣) حەوت بڕگەیی (٤+٣) هەشت بڕگەیی
(٤+٤) و دە بڕگەیی (٥+٥) ، چواردە بڕگەیی (٧+٧) ٠
ئەمجا گۆران ، لە کێشی شەش بڕگەیی ، ئەم کێشەی دوازدە
بڕگەیی دروست کردوە : (٢+٣+٣+٢) :
بڕوانە شاییە چۆپیە لەو ماڵە [٣]
لەم کێشەش ، کێشی یازدە بڕگەیی (٣+٣+٣+٢)ی داهێناوە :
ئەی قژ زەرد ئەی بەژنو باڵای کەلەگەت [٤]
هەروەها لە کێشی هەشت بڕگەیی ئەم کێشە سێزدە بڕگەییەی
دروست کردوە کە پێنج بڕگەی خستۆتە سەری (٤+٤+٥) :

تاوانم کرد گەل پیوەی نام مۆری ناپاکی [٥]

جگە لەمەش ، لە شعری (عەرووزیشدا) ، دەستێکی باڵای
هەبوەو لەسەر گەلێك لە کێشەکانی ، شعری داناوە ٠
لێرەدا دەمەوێ لە بارەی کێشی شعری ئەم لایەنەش روون بکەمەوە
بنچینەی کێشی شعری چەندایەتیو چۆنیەتیی رێز کردنی بڕگەی
دەنگە لە دێڕە شعرێکدا ، کە لەرەی کێشەکە دەدەنەوە ٠ بۆیێکە
زۆر کێشی پەنجەیی کوردی هاودەنگو لەرەیان لە کێشەکانی
عەرووزیدا هەیە وەکو :

---

٣ ــ هەڵبەستی (گوڵی خوێناوی)
٤ ــ هەڵبەستی (دوا سرنج) ٠
٥ ــ هەڵبەستی لە بەندیخانە ٠

کێشی حەوت بڕگەیی (٤+٣) ، هـاو ئاهەنگی کێشی (هەزەجـی مەجزووئو مەحزووفە، کە ئەمە تەفعیلەکانیەتی: (مفاعیلن فعولن) کێشی یـازدە بڕگەیـی (٤+٤+٣) ، هـەم هـاو لەرەی کێشـی (رەجەزی مەقتووعو مەخبوون) • کـە ئەمـەیە تەفعیلەکانـی (مستفعلن مستفعلن فعولن) و هەم هاو ئاهەنگی کێشی (سەریعی مەکشـووفو مەتوی) یە ، کـە ئەمانەن تەفعیلەکانی (مستفعلن مستفعلن فاعلن) • هەروەها ،کێشی دوازدە بڕگەیـی (٣+٣+٣+٣) ، هـاو لـەرەی کێشـی (موتـەداریکـی تـەواو المدارك التام)ە • کە تەفعیلەکانی ئەمانەن (فاعلن فاعلن فاعلن فاعلن) ، بێجگە لەمەش، بۆی هەیە شارەزاکانی شعری نەتەوەکانی موسولمانو شعری نەتەوەکانی رۆژ ئـاوا بتوانن لە کێشەکانـی شعری (Meterical Rhythm,)ی ئەم نەتەوانەو لـە کێشەکانـی شعری نەتەوەکانـی پێشتردا ، چەعەرووزی بنو چـە پەنجەیـی هەندێك لەرەی بنەڕەتی بدۆزنەوە کە هاو ئاهەنگی یێکتربن •

بـۆ وێنــە :

بێ ئەوەی هیچ شارەزاییم دەربارەی زانیاری عەرووز (Prosody,) ی شعری رۆژ ئاوایی هەبێ ، شاعرە کۆنەکانمان گوتەنی ، هـەر بە سەلیقەی شعری هەست دەکەم کە کێشی هەڵبەستی :

(The charge Of The Light Brigade)ی

شاعری گەورەی ئینگلیز (لـۆرد تەنیسۆن : ١٨٠٩ ــ ١٨٩٢) ، هاوئاهەنگی کێشی حەوت بڕگەیی فۆلکۆریمانە ، کە (گۆران) ، لە هەڵبەستی بەناوبانگی (بـۆ بلبـل) یدا . بەکـاری هێناوە ، ئەمەش وەکو لە پێشەوەدا باسـمان کردووە هـاو لەرەی کێشـی (رەجەزی مەجزووئو مەحزووف) ی عەرووزی‌یە •

بۆ چەسپاندنی ئـەم بۆ چوونە ، چەند دێرێـك شـعری فۆلکلۆری دەخەمە بەرچاو کە لە مەقامێکی دروێنەی دەشتی هەولێر ، بەتایبەت خێلی (دزەیی) وەرم گرتووە ، بەرێکەوت ناوەرۆکیشی کەمێك لە

ناوەرۆکی هەلبەستەکەی (لۆرد تەنیسون)دەکا • :

« لە شەمزینان هات خەبەر
پێنج سەت سوارن بەدەفتەر
کانەبی‌یە سەر عەسکەر
یاخوا نەمری کانەبی»

دێری چوارەم ، بە درێژایی هەلبەستەکە ، هەمیشە لە دوای سێ دێری هاوقافیەوە دەگوترێتەوە •
ئەمەش چەند دێرێك لە ستانزایێکی هەلبەستەکەی ئینگلیزی‌ی ناوبراوە ؛

Theirs not to make reply
Theirs not to reason why
Theirs but to do and die
Into the valley of death
Rode the six hundred, • ;;

لە بارەی تەکنیکی قافیەکاریشدا ، (گۆران) بە فۆرمەکانی شعری ئینگلیزی ، فۆرم و قالبی شعری کوردی‌ی تازە کردۆتەوە • بۆیێکە لە دەفتەری شاعیرانی کورددا ، هەمیشە شوێنێکی تایبەت و لاپەڕەیێکی تایبەت بۆ ناوی ئەم شاعیرە گەورەیە تەرخان دەکرێ•
بگەڕێمەوە سەر ناساندنی ئەم کۆمەڵە شعرە :
کو هەلبەستەکان لەسەر کێشی هەمە جۆری پەنجەو عەرووزی رێکخراون ئەوەهاش بابەتی قافیەکانیان هەمە جۆرە،قافیەش تەکنیکێکی هەرە گرنگی شعرو هەلبەستە هەم لە شعری نەتەوەکانی موسولمان و هەم لە شعری نەتەوەکانی رۆژ ئاوادا •

ئەگەرچی نەتەوەکانی خۆر ئاوا بابەتی شعری بێ قافیە (بلانک ڤێرس : Blank Verse) یان لە کەلەپووری شعری یۆنانی کۆنەوە بۆ ماوەتەوە ، ـ ئەلیادەو ئودیسە ـ بێ قافیەن هێشتا تەکنیکی قافیەکاری روخسارێکی نێجگار نازداری شعری ئەم نەتەوانەیە ٠

دیارە بنچینەی قافیەش هەر لەرەو مۆزیقای دەنگی دواپیتەکانی وشەیەو لەم بارەوە لەگەڵ کێشدا یەك دەگرنەوە ٠

ئەو وشانەی کە پیت لە زمانەکانی نەتەوەکانی موسولماندا ، هەمیشە لەرەی و نیشانەکانی بزوێنی دووایەوەیان وەکو یێکن ، بە قافیەی دەنگی درکاندنیان وەکو یێکتر دەبێتو دەشێ بکرێن دوو میسراع یان دوو بەیتی شعر ٠

کەچی لە زمانەکانی زۆرلەنەتەوەکانی خۆر ئاوادا ووشەی واهەن کە پیتەکانی دوواوەیان وەکو یێکن ، بەلام لە درکاندندا هاودەنگی یێکتر نین ، وەکو ئەم دوو ووشانەی ئینگلیزی (Kind) و (Wind) کە پیتەکانی دووا وەیان وەکو یێکن بەلام شێوەی درکاندنیان جودایەیێکەمبە (وند)و دووەمیان بە (کایند) دەخوێندرێتەوە ٠ بە پێچەوانەی ئەمەش ، ووشەی (Breeze)و (Please) ، پیتەکانی دواوەیان لە یێکتر جیاوازە ، کەچی لە درکاندا هاودەنگی یێکترن و بە (پلیز) و (بریز) دەخوێندرێنەوە ئەمجا ، ئەگەر دوو وشەکانی پێشەوەتر ، قافیەی لاواز بەدەستەوە بدەن ، ئەمانەی دوواییی ، قافیەی زۆر توندو مەحکەم پێکدەهێنن٠

سەررای ئەمەش تەکنیکی قافیەکاری ئەوەندە گرنگە شعری هەموونەتەوەکانیناوبراو بەگوێرەی دامەزراندنی قافیە(Rhyme) لە هۆنراوەکاندا دەکرێ بە چەند بابەت ٠راستی یەکەی شعرەکانیان لە سەر بنچینەی ئەم سێ چەشنەی قافیەکاری دامەزراوە :

١ ـ دووانی = مەسنەوی (Couplet) کە ئەمەیە قافیەکانی(AA)٠

٢ ـ سێیانی = (Tercet) ٠ که قافیه‌کانی بەم جۆرەیە (ABA) ٠
٣ ـ چوارینی = (Quatrain) که سێ شێوەی قافیه‌کاری هەیە :
ا ـ چوارینی‌ی بالاد (Ballad) ی ئینگلیزی، که ئەمەیە قافیه‌کانی (ABCB) ، و ٠
ب ـ چوارینی ئینگلیزی (شەکسپیری) ، کە قافیه‌کانی بەم جۆرەیە (ABAB) و ٠
ج ـ چوارینی‌ی ئیتالی (پەترارکی) ٠ کە شێوەی قافیه‌کانی ئەمەیە (ABBA) ٠

ئەمجا لە چۆنیەتی تێکهەلکێشانی ئەم بابەتانەی قافیه‌کاری ، ستانزا (Stanza) ی شعری دروست دەبێت ، کە بنچینەی فۆرمی سۆنێت (Sonnet) و ئۆد (Ode) و ئیترە ٠

لە شعری نەتەوەکانی موسولمانیشدا ، تەکنیکی قافیه‌کاری هەمان بایەخی هەیەو بەڵکو زۆر پتریش ٠ چونکە لە بنەڕەتا ئەم نەتەوانە شعری بێ‌قافیه‌یان هەر نەبوەو بەڵکو هۆنراوی بێ‌قافیه هەر بەشعریش نانلن ٠

دیسان لێرەشدا فۆرمی هەڵبەستو هۆنراوە لە چۆنیەتی‌ی دامەزراندنو ریزکردنی قافیه‌کانی هەڵبەستەکە دروست دەبێت و ناوی تایبەتی وەردەگرێت کە ئەمانەن :

١ ـ قەسیدەو غەزەل : هەموو بەیتەکانیان هاوقافیه‌ن ٠
٢ ـ مەسنەوی: که ئەمەیە قافیه‌کانی (اا ا) ٠
٣ ـ چوارینی : کە قافیه‌کانی بەم جۆرە دەبێ (اا ب ا) ٠
٤ ـ پێنج خشتەکی، کە قافیه‌کانی بەم چەشنەن (اااا ب ، دددب) دیارە شەش خشتەکی‌و ئیتریش ٠ هەر لەم بابەتەنە ٠
٥ ـ موستەزاد ، کە ئەمە ، بابەتێکی گرنگی قافیه‌کاریتی (اب اب جج اب ، دد اب) ٠٠٠
٦ ـ تەرجیعات : ا ـ تەرجیع‌بەند کە ئەمەیە وێنەیێکی قافیه‌کانی (ااااااجج ، ببببببجج)

ب ـ تەرکیب بەند ، کە قافیەکانی وەکو تەرجیعبەندە ، بەلام قافیەی بەیتی تەرجیعی دەگۆڕێ .

٧ ـ موسەممەت کە بەم چەشنە دەهۆنرێتەوە (اااا،ببب ا ،دددا)و میسراعەکانی دەکرێن بە دوو کەرتی قافیەدار .

٨ ـ (مووەشەح) ، کە موسەممەتێکی لێکدراوەو ئەمەش وێنەیێکی قافیەکاریتی :

اااا مس

ب ب ب ب مس

د د د د مس

مەبەستی سەرەکیم ، لەم درێژە پێدانە ئەوەیە ، کە شاعیرە گەنجەکانی کورد ، ئاگاداری ئەم دوولایەنەی هونەری شعر بین، هەم لەباری کێش‌و هەم لەباری قافیەکاریدا ، شعری کوردیش ، جۆکەلەیێکەو لە دەریاری بەرینی شعری جیهانی دەکاتەوەو دەبێ نموودو روخسارەکانی ئەسلی‌ی ئەم هونەرەی پێوەوە دیاربێ .

هەلبەستەکانی نێو ئەم دیوانەش ، لەسەر زۆر شێوەی قافیەکاریدا رێکخراون ئەمجا چە خۆمانەی خۆر هەلاتی بن و چە فۆرمی رۆژ ئاوایی .

ئەو هەلبەستانەی کە قافیەکانیان ناکەوێتە بەرچاو لەبەر ئەوەیە ووشەکانی هەندێ دێڕەکانم لە یێکتر ترازاندوە گەرهات‌و وشەکان خرانەوە شوێنی خۆیان ئەوا قافیەی دێڕ یان بەیتە شعرەکە بەدیار دەکەوێتەوە .

ناوەرۆکی هەلبەستەکانیش پێویستی ، بە لێوە دوانێک هەیە . بەشی هەرە زۆری هەلبەستەکان ، ویژدانین ، (Lyric) بەواتای ئەوەی کەبڕ لە وروژانی هەستی دەروونیم دەکەن ، لەکاتی هۆنینەوەیاندا ، ئەمجا هەرچی بێت هۆی وروژانەکە .

هەروەها هەلبەستێکی شانۆگەریشی تێدا هەیە ، جگە لەمانەش، زۆر پارچە هەلبەستی ئەوتۆی تێدا هەیە کە پڕ لە ڕامانی فکریم دەکەن ، هەرچۆن بێ باری رامانەکە ٠
بێگومان ، هەڵبەستەکان بەرهەمی ماوەیێکی درێژی شعر دۆستیمن‌و لە نێوانی هەندێکیاندا ماوەیێکی زەمانیی سی سالی هەیە ٠

چەند ئاواتە خوازی ئەوەم کە لە کاتی دانانیاندا مێژوو و سەر دەمی هەر پارچەیێکیانم دیاری بکردایە ٠ ئێستاش کە ئەم ئاواتە هەرگیز نایێتەدی‌و بۆ ئەوەی خوێنەر ئاگاداری جیهانی بیرو عاتیفەی خاوەنی شعرەکان ببێت ، ناچارم کە تەمەنی شعر- نووسینم بەسەر سێ قۆناغدا دابەش بکەم ٠

راستی‌یەکەی هەرلە زوێکەوە لەمەراقی شعروهەلبستەدا بووم‌لەسالی (١٩٤٣ ـ ١٩٤٤) کە لە پۆلی یێکەمی (ناوەندی) بووم ، زۆر پارچە شعری (حاجی قادرو تاهیربەگ‌و ئەدەب‌و وەفایی‌و نالی‌و شێخ رەزاو موخلیس) م
لەبەر بوو هەتا جار بەجار مەشقی شعر دانانیشم دەکرد ٠ لە سالی (١٩٤٦) بەدواوە لە زۆر موناسەباتاندا بە پێی توانایی ئەو سام شعرم نووسیوە ٠ بەداخەوە هیچ نموونەیێکی شعری ئەو سەردەمەم نە لەلاماوەو نە لەبیرماوە ٠ ئەوەندە هەیە ، کەسێ موناسەبەتم وەبیر دێنەوە یێکەم ئەوەبوو کە لە سالی (١٩٤٦)دا ئامۆزایێکی زۆر خۆشەویستم (ئەنوەر حوسێن مەلا) کە قوتابیی پۆلی یێکەمی کۆلێجی حقووق بوو ، لە کاتی وەرگەڕانی ئوتومبێلەکەیاندا جوانە مەرگ بوو و هەڵبەستێکی شیوەنم بۆ رێکخستبوو ٠

دووەم موناسەبەت ئەوە بوو لە هەمان ساڵدا لاوێکی دڵسۆزو

کورد پەروەری هەولێر (عمر عوسمان)[١] جوانە مەرگ بوو و ، لـە کاتی ناشتنیدا هەڵبەستێکی لاواندنەوەم کـە بـەم بۆنـەوە نووسیبوو خوێندمەوە ٠
سێ یەمیان ئەوە بوو کە لە ئاهەنگی گەورەی نەورۆزی سـاڵـی (١٩٤٧) دا هەڵبەستێکم پێشکەش کـرد ٠
هەڵبەت هەر هەڵبەستێکی لەو تەمەنەمدا نووسیبووم لـە چـوار چێوەی شـعری تەقلیدی دەرنەچوو بـوو و سەرەڕای ئەوەی کـە مۆری زاراوی هەرێمی هەولێرو بە تایبەت خێلی (دزەیـی)یان پێوە دیار بووە ٠
ئێستاش ، لـە پێپلکانەی تەمەنی پەنجاو شـەش سـاڵیمدا کـە تەماشای سـەردەمی ئەوسای ژیانم دەکـەمەوە وەکـو جیهانێکی تەماوی و تەلەسماوی لە پێش چاوی خەیاڵمدا خـۆی دەنوێنێت‌و هەزار چەشنە پرشنگی رەنگاو رەنگی تێدا دەدرەوشێتەوە ٠
لەو سەردەمەدا لە گەڵ تەووژمی سروودەکانی نەتەوەیی خوێنـم دەهاتە جۆش‌و لە گەڵ بەستەی (شەمامەو شەمامە)دا باڵم دەگرت و لەگەڵ بەندەکانی (مـەم و زین)و (سـیامەندو خەجـێ)دا مات‌و کز دەبووم‌و لـە گەڵ رمبەی دەهـۆڵ‌و فیقـەی زورناش‌دا ئەسپی ئاواتم تاودەدا ٠
هەتا مابم لەسەر پەردەی بیرەوەریمدا یـادی ئەو رۆژە خۆشانـە هەرگەش دەبن کەلەگەڵ برادەرەکانی هاوتەمەندا لەسەرو چاوەی کارێزی (تووڕەق) ئاهەنگی نەورۆزمان دەگێڕا ٠
هەتا ماویشم بیرەوەریی ئەو گەشتە هـەر زیندوو دەبێ کە لـە پشووی نیوەی ساڵی (١٩٤٥)دا لـە ژێر چاوەدێریی (مامۆسـتا مووسا سەمەد)دا بۆ (بەغدا) و (کەربەلا) کردمان‌و نوێنمان لەنێو

---

١ ــ برا گەورەی (مامۆستا حیدر عثمان شێرزاد) بـوو ٠

فارگۆنێکی باری شەمەندەفەردا رادەخست و (رەئووفی چایەچی-خوا لێخۆشبوو سەماواری دەجۆشاندو برادەرە دەنگ خۆشەکانیش سەرگەرمی بەستەو سروودیان دەکردین • خواردەمەنیی هیچ چێشتخانەیەکی تازەبابەت تام و بۆی ئەو بابۆلانە (ـ لەفە) نادەن کە لە دووکانەکانی سەر سەکۆی ئێستگاکانی شەمەندەفەردا دەمان کڕین •

زۆر جاران ئەوەم بەبیردا دێ : بلێی راست بێ دەم و کاتی ئەوەندە خۆشم بەسەر بردبێ و ئیتر تامردن بەحەزرەتیانەوە دەبم ؟ یاخود راستە جارێکی دیکە لەگەڵ زۆربەی برادەرەکانی ئەوسام چاومان بەیەکتر ناکەوێتەوە ؟

هەر لەهەمان سەردەمدا فێری خوێندنەوەی کتێبی عەرەبی بووم و بەباوەشی (روایات الجیب)م کۆدەکردەوەو کتێبەکانی (مصطفی لطفی المنفلوطی)و (احمد حسن الزیات)و (احمد الصاوی محمد)م لە ئاسمانا دەقوازتنەوە• گەلێك فرمێسکی گەرم و گوڕم بەسەر لاپەڕەکانی (ماجدولین)و (پولو فرجینی)و (رافائیل)و (آلام فرتر)دا رشتوە • سەد ئەوەندەی (ستیفن)و (پۆل)و (رەفائیل) و (ڤێرتەر) گیرودەی (ماجدۆلین)و (فرجینی)و (جۆلیا)و(شارلۆت) ببووم • (شیللی)و (بایرۆن)یش دەرگایێکی تازەی جیهانی شعرو خەیاڵاتی رۆمانسییان بۆ دەخستمە سەرگازی پشت • ئەم جیهانەی سۆزوخەیاڵاتی رۆمانسیش . هەتا ماوەیێکی دوورو درێژی لەمە بەدوواوە هەوێنی هەست و عاتیفەی شعریم بوو[٦] لە ساڵی (١٩٤٩) لە پۆلی یێکەمی کۆلیجی حقووق بووم لە (بەغدا)

---

٦ ـ(ماجدولین و ، پول و فرجینی) وەرگێرانی (المنفلوطی) ن •
(رافائیل)و (آلام فرتر) وەرگێرانی (الزیات)ن و (شیللی)
و (بایرون) یش دوو کتێبی (احمد الصاوی) ن •

كە ڕێگام كەوتە بەندیخانەكانی (بەغداو كووت و كەروك) .
ئەم گەشتە ناچاری‌یەم سێ ساڵی‌خایاند بەڵام وانەبێ سوودم لێوە
نـــەدیبێـت ·
لەوماوەیەدا ، جگە لە كتێبی جۆراو جـۆر ، گەلێك لەبەرگەكانـی
گۆڤاری (گەلاوێژ)م پەڕ بە پەڕ خوێندەوە · هەروەها لە سایەی
چیرۆكـە خۆشـو ئاسانەكانی خـانمی ئەمەریكـی (پێرل‌بەك)
تـاڕادەیێـك فێری خوێندنـەوەی ئینگلیزی بـووم بەیـاریدەی
فەرهەنگ سەرتاپای كتێبی : لە چیرۆكەكانی شەكسپیر (Tales
From Shakespeare)م خوێندەوە كە كورت كردنەوەو داڕشتنەوەی
(چارلس لامب‌و ماری‌لامب)ی برارخوشكن ·
دوو پارچە هەڵبەستی ئەو سەردەمەی شعر نووسینم خستۆتە نێو
ئەم كۆمەڵە شعرانە · باری رامانی بیرو سۆزی عاتفی‌ی ئەم دوو
هەڵبەستەش هەر چۆنێك بووبن ، دیسان بە درێژەپێدانی قۆناغی
یێكەمی شعر نووسینی خۆمیان دەزانـم ·
قۆناغی دووەمی شعر دۆستێم لە ساڵی (١٩٥٣) وەدەست پێ
دەكا· كە بۆ خوێندن‌بۆ(دیمەشق) چووم و لە ساڵی (١٩٥٨)دا
كۆتایی دێ كە خوێندنی (حقــووق)م لەوێ تەواوكرد · دیـارە
قۆناغی سێیەمیش ، لەم ساڵە بە دوواوەیە ·
لێرەدا ، زۆر لەلام گرانە ، سەردەمی ئەو چەند ساڵانەی ژیانم‌لە
(دیمەشق) دەستنیشان بكەم بێ ئەوەی یادێكی گەرمی ئەو كوردە
دڵسـۆزانە بكەمەوە كـە هەتامردن شـانازی بەدیتن‌و ناسـینیان
دەكەم · كەسانی وەكـو (رەوشەن خانـم بەدرخان) و (دكتـۆر
نوورەددین زازا)و (قەدری بەگ جەمیل پاشا)و(مەمدووح بەگ
سەلیم)و (حەسەن ئاغای ئاغای حاجۆ ئاغا)و (ئاپۆ عوسمان سـەبری)
و هەر دوو شاعری هێژا (قەدرجان‌و جگەر خوێن) كە سەربردەی
ژیانی هـەر یەكێكیان لاپـەڕێكی گەشـە لـە داسـتانی خەبـاتی
نەتەوەییمان و دەرگایێكی داخراوی مێژووی میللەتەكەمانیان بۆ

دەکردمەوەو تەووژمو گوڕێکی تازەیان بەهەستی نەتەوایەتیم دەبەخشی • ئەمجا منیش ، بۆ بیرەوەریی ئەو سەردەمەی ژیانم مەگەر وەکو نووسەری گەورەی فەرەنسایی خانم (سیمون دو بووڤوار) بڵێم : یادگارەکانی ئەو کاتانەش لە وانەن کە تاکو مردن لەلام شیرین بن‌و هەتا ڕکیشم لەم خەیاڵە دەبێتەوە کە رۆژێك لە رۆژان ئەو یادگارانە لە گەڵما بۆ ژێر خاك دەچن‌و نامێنن •

پێش ئەوەی کۆتایی بەم پێشەکییە بهێنم ئەوە رادەگەیینم کە لە شعر نووسیندا (هەوادار) بووم نەك (پیشەکار) . واتا ، هەریەکێك لەم هەڵبەستانە ، زادەی ورووژانێکی دەروونی یان جۆش‌و خرۆشێکی دڵ یا رامانێکی بیرن کە وەکات یاخود لە دووای ماوەیێکدا بڕیان لێوە کردوون • هەر بۆیێکە ئەم هەڵبەستانەو ئەوانەی کە فەوتاون بەرهەمێکی کەمی ئەو ماوە درێژەی شعر دۆستێمن •

هەندێك لەم شعرانە ناو بەناو بڵاو کراونەتەوە کە بۆ چاپ کردنیش ئامادەم کردن ، دەستکارییێکی زۆر کەمی چەند پارچەیێکم کردۆتەوە •

ئەمجا سەبارەت بەوەی کە هەڵبەستەکان یان بڕ لە خرۆشانی دەروونی دەکەن‌و سەدای خورپەی دڵ دەدەنەوە ، یاخود رەنگی رامانی بیر دەڕێژن لە بارەی هەندێ هەڵوێستی بنەڕەتی لە ژیانی مرۆڤدا ، دیارە بەم مەبەستەوەیە کە ناوی (خرۆشان‌و رامان)م، بۆ ئەم دیوانە هەڵبژاردووە •

هەروەها چونکە شعرەکان لە سەر دوو بابەتی کێشی سەرەکی رێکخراون بە پێویستم زانی کە پێڕستێکی تایبەتیش بۆ ئەوانەی سەرکێشی عەرووزی دابنێم • ئیتر ئەمەیە دیوانەکە :

علي فتاح دزەیی
هەولێر : ١٩٨٥/٧/٢٧

تێبینی :

بۆ نووسینی ئەم پێشەکی یە سوود لەم سەر چاوانە دیتراوە :

١ ـ دیوانی گۆران
٢ ـ فن الشعر ـ ارسطاليس ـ ترجمة الدكتور عبد الرحمن بدوی طبعة القاهرة ـ سنة ١٩٥٣
٣ ـ توضيح العروض ـ اميل جورج عبيد ـ طبعة حلب
٤ ـ تاريخ الادب في ايران من الفردوسى الى السعدى .
أ . كـ . براون . ترجمة الدكتور ابراهيم امين الشواربى .

5 — An Introduction To Poetry ...... Jacob korg ....

6 — A Hand Book For the study Of Poetry , Lynn Altenbernd And... Leslie L , Lewis

7 — The Prime Of Life : Simone de Beauvoir, translated, by Peter Green , P , 312

8 — Poems Of Alfred Lord Tennyson Selected By , Charles Tennyson P, 454 — 456

خواێەی دڵ

لـه گـەڵ ڤالنتینـا

(لەشەمەندەفەری توورووس ـ لەنێوانی مووسل و حەلەبدا

سالّی ١٩٥٥

شـەمەندەفەر خـوایە هـاوار هەنـد سست بـێ
مەودای دوازدە مـانگە رێگـای یێـك بست بـێ

لـە كـابینەی تـەنیشـت هـی مـن میـوانـە
كچێكـی شـۆخ رەنگـڵو شێـوەی بێگـانـە

مـن تـەنیـامو ئـەو تـەنیایـە،رێ!دوورە،
هـاوینە كـابینەی تـەنگـڵ وەك تـەنـدوورە

لـە كـۆ ڕیـدۆر وەسـتان،لـە پێشـی پەنجـەرە،
هـەوای فێنـك دەرمـانـی دەردی سـەرە

ـ : هێـوارە باشـی ، چۆنـی رێبواری جیـران ؟
ـ : هێوارەی تۆش فەرموو جێی من خانم گیان ،٠٠

بەخۆت چۆنی ؟ خەڵکی کوێی واشیرینی ؟
ـ : ئەمریکانم ، ئەمەریکای لاتینی

خەڵکی پیرۆم ناوم ڤالنتینایە
قوتابیم ، بەرنامەم مێژووی دنیایە

ویستم ئەوەی لە کتێبدا دەیخوێنم
جێگاو شوێنی بە چاوی خۆم ببێنم

ئەدی تۆ ؟ ـ : من کوردێکی کوردستانم
وەك تۆ بۆ خوێندن گەڕیدەی شارانم ٠

ـ : تۆ کوردی ؟ هاو خوێنی سەلاحوودینی ؟
ـ : بەڵێ هاو خوێنێکی ئەوە ، دەیبینی ٠

ـ : توخوا ێیك پسیارم هەیە بڕوانە ٠ ٠ ٠ ،
راست پێم بڵێ : چۆن پرچێکت لاجوانە ؟ !

«کچە کورتە بالای رەنگ زەرد ـ ئەسمەر بوو»
پرچی رەش ، شێوەی شیرین ، وەك شەکەر بوو ،

پیاو لە دوور بیدیتبایە دەیگوت : رەسمە ؛
یان خەیاڵەو زادەی سیحرو تەلەسمە ٠»

گوتم : خانم سوێندبی بەم چاوە جوانە
بۆ پرچی وەك هی تۆ جەرگم بریانە ٠

کوتی : ئـا ، تۆش وەك سولتان پرچی زێرین
دیلت دەکا ، یان هەمزەی دوو چاوی شین

کوتم : ئەی قوتابیی یەکسەر ماموستا
ئەی شارەزای مێژووی چوار گۆشەی دنیا

ئەم باسە لەکام کتێبدا نووسراوە ؟
چۆن ؟ کەی ؟ لە گەڵ کام شۆخێکدا روویداوە ؟

گەر چیرۆکی تەلیسمانت مەبەستە (١)
وەك ئەفسانە لە سەدایێکی راستە

سەلاحوددین ویستی پتر خوێن نەڕژێ
تا هەتا ئینسان برای ئینسان نەکوژێ

ئەو سولحەی کە لەگەڵ ڕێکاردۆس کردی
رازاندیەوە بە دەستوورێکی کوردی

(٢)
مەلیك عادل ، خوشکی شای فەرەنگ بینێ
خوێن تیکەڵ بێو دوژمنداری نەمینێ

بەڵام کەنیسە ڕێی نەدا ئیش وابێ
رۆژ ئاوا بووك بێو رۆژ هەڵات زاوابێ

ئەو رووداوە ، چۆن بۆم باسکردی وایە
ئێستاکەش من ، ئەمەم بیرو بڕوایە

فەرموو گوێ بگرە چۆرپەی دڵ ، ئیسپاتە
خوێنیان گەرمە خەڵکی ئەم رۆژ هەڵاتە

گوتی : ئای چەند قوتابییێکی فێڵبازی
چاک دەزانم لەدڵدا چی دەخوازی

دەی فەرموو گەردەتوانی جانتاکانم
دانی ئەم شوێنە بەرزە من ناتوانم

○

دایوەشێنە کابرا شانی بەتۆزت
بەس جلەو شل کە بۆ بیری ئالۆزت

شەو درەنگە ، ماندووی رێگای ، پاڵ کەوە
ئێستا دراوسێی ئازیزت تێر خەوە

○

شەمەندەفەر ! ئەی ئالەتی نابینا
بۆچ هێندە زوو درابیت بەم گەشتەم هێنا ؟

بەم بەیانی وەختە ، هەتا نەمتوانی-
بڵێم : خوات لەگەڵ جوانەی ئەمریکانی

○

خۆزیا ، خوایە ، شەمەندەفەر ، هەند سست با
مەودای سەد ساڵە رێگای ، یێک ئەنگوست با

هەتا هەتــا ڤـالنتینـام جیران بــا
جـانتاکـانیم شـەوو ڕۆژ لـەسـەر شـان بـا

٥

١ ــ Talisman : چیرۆکێکی خەیاڵیی (سێروالتەر سکۆت)ە لە بارەی سۆلتان و شەڕی سـەلیبی ٠

٢ ــ یەکێك لە پێشنیارەکانی ئاشتی ئەوە بوە ، کە (مەلیك عادل) ی برای (سۆلتان) شازادە (جوانا) ی خوشکی (ڕێکاردۆس ــ ی ــ شێردڵ) بهێنێ کــە بێوەژنی شای دوڕگەی (سەقلیا) بووو، هەر دوویان بکرێن بە شاو شاژنی فەلەستین ٠ بـەلام جیاوازی ئایینیان بوو بە کۆسپی ئەم پێشنیارە ٠

کاری دلداری

دەمێك بوو چاوەڕێی هاتنی بەهار بووم
ئومرەك بوو لە چلەی زستانم بێزار بووم

لە تاڵی لاوێما ژیانم زستان بوو
خۆشترین ڕۆژێكی ڕەهێڵ و زریان بوو

لە ئاسۆی هیواما نەمدەدی ڕۆناكی
تاریك بوو ژیانم شەوو ڕۆژ سەرپاكی

تەنیا بووم بێ دۆستو بێ یارو بێ هاو دڵ
بە دڕكم دەزانی جوانترین خونچەی گوڵ

نەچووكەی باڵدارێك نە ، نەغمەی شمشاڵێك
نەشئەیان پێ دەدام ئەوەندەی تۆسقاڵێك

ئەمە بوو هەواڵم ئەی نووری چاوانم
تا وەك خۆر سەركەوتی لە ئاسۆی ژیانم

دەركەوتی و تاریكیی ژیانم بەسەر چوو
تاناخی دەروونم وەكو ڕۆژ ڕۆناك بوو

ئێستاكە ئەم دڵەم ئەوەندە بینایە
چەند جوانیی بزر هەن لەم كەونو دنیایە

هەموویان دەبینیو بۆ گشتیان دەنواڕێ
گشتی لا نازدارن وەك گوڵی بەهارێ

ئێستا کە ئەوەندە کوێی سووکە ئەم دڵە
بەخشپەی مێروولەو بە فڕەی پەپوولە

هەست دەکاو دێتە جۆش دەکەوتە هەڵپەڕین
بانگ دەکا ئەمانەن نموونەی سادەی ژین

•

بەهارە ژیانم ، نەورۆزە بەهارم
دەمەوێ هەڵپەڕم هاوارکەم : دڵدارم

دڵداری چاوی تۆم ئەوەندە دڵشادم
ئەوەندە سەربەستم ئەوەندە ئازادم

دەتوانم ئاوازەم خۆشتر کەم لە شمشاڵ
لە باڵدار بڵندتر هەڵفڕم بەبێ باڵ

ئەوەندە لە جۆشی عشقتدا بە تاوم
دەمەوێ ئەم گەونە دانێمە سەر چاوم

دەمەوێ ماچ بکەم ئەم ئەرزو ئاسمانە
بگرمە باوەشم ئەم هەموو جهانە

بۆ شۆخێکی (ن ٠٠٠) ناو ٠

دیمەشق ـ ١٩٥٧

ئەو نازدارە کێ دەبێتە هاوڕازی !
کێیە خوایە قیبلەی هیوا و نیازی ؟

کام خوا پێداو کام بەختیار ئەو جوانە
سەیری دەکا بەم دوو چاوە کەشانە ٠

بۆی لێدەدا دڵی سەر چاوەی پاکی
پێی دەبەخشی دنیای پڕ لە ڕۆناکی ؟

ئەو نازدارە کێ دەبێتە هاوسەری
ئادەمیزاد ! یاخود شازادەی پەری ؟

چاو دەگێڕم بەم شارەدا سەرانسەر
کەس نابینم بشێ بۆی بێ بەهاو سەر

کەسێك نیە لە ناسیارو بێگانە
بخرێتە نێو تا تەرازووی ئەو جوانە

ئەو خوو و ڕەووشت بەرزەی ئەریستوکراتە
ئەو نموونەی جوانیی ئەم ڕۆژهەڵاتە

ئەی نازەنین، ئەی فرشتەی ئاسمانی
دەتپەرستم بەبێ دەنگی و پەنهانی

لە نێودلما دەتپەرستم بە ماتی
دلدارێکم گیانم تۆیە ئاواتی

لێم ببوورە گەر کەمێک بەد رەووشتم
جۆشی دڵ بوو ئەم رازەی پێ هەلڕشتم

وەگەرنا من، هەر ئەوەندەم نیازە
ئەو دوو چاوەی پڕ لە تەلەسمو و نازە

رۆژێ جارەك بۆلای من هەڵیا نیێنی
شادە دێنم کە هەر خۆت حۆری عەینی

لەم شارەی کە، بەبهەشتی دانـاوە
(شەوقی) ئەو شاعری گەورەو بەناوە

گوڵپەی خۆشەویستی

لەگەڵ هەزار شۆخاندابی ، نازداری
لە نێو هەزار گوڵاندابی . بەرچاوی
لە پشتی سەد دەرگای ئاسن لێم دیاری
لەودیوی سەد کێوان بی . وەك هەتاوی

چاوەکانی هەمیشە پڕ پسیارت
کە بۆ رازی ناخی دڵم دەڕوانن
لە نێو چەپکی رەنگاو رەنگی روخسارت
دوو نێرگزی تێر بەفراوی کوێستانن

نەخشی رووی تۆ واچەسپاوە لە یادم
خۆشەویستیت گڕی بەرداوتە خوێنم
وەك سوریدی رێگای عشقت بەر بادم
فەنای تۆم و بەهێوای تۆ دەمێنم

هەر دوو یەکین یەك هەبوون و یەك بیرین
یەك قوڵپی خۆین بەلەشماندا گەڕاوە
هەردوو گەردەن بەندی یەك قەف زنجیرین
سەر نەووشتمان بەیەك خامە نووسراوە

چەم لە دەست دێ ؟ ئەی خۆشەویست نازانم !
دوو هێندەی تۆ ڕێگای عومرم بڕیوە
خۆت دەزانی چەندە شازاری گیانم
لەو ڕۆژەوەی یەکتریمان نابیوە

هەتا مابم هەر بۆلای تۆ دەنوازم
هەتا مابێ تۆی بزدی بەختیاریم
گەر بەندی یاسای کۆمەڵ بم ناچارم
وەرنا دانامرکێ گڵپەی دڵداریم

٥

سکاڵا

نە کافەزی بۆ دەنێرم
نە بای شەماڵ رادە سپێرم

نە هەڵدەکێشم ئاخی سەرد
نە کەللەی سەر دەدەم لە بەرد

نە رۆژ یادی بەهار دەکەم
نە بەشەو شینی پار دەکەم

نە خەیاڵ نە بیرەوەی
هیچ نەما کشتی هەڵوەری

وەك گەڵای ئەم دارستانە
بەم وەرزی چلەی زستانە

درەختێکم رووتو بێ بەر
بەفری سپیم نیشتۆتە سەر

وودمی دلداری

ئەو کاتەی کە نوزوسیت بۆم (یا حیاتی)
ویستم گیانی خۆمت دەمێ لە جیاتی

ئەگەر من ژیانی تۆ بم تۆ چیم بی ؟
بەختیاری و ئاوات و دلداریم بی ! ؟

ئەم ووشانە هێند گوشراون ، سواون
وەك سکەی کۆن لە نرخا داشکاون

لە فەرهەنگی هەرزمانێ دەزانم
ووشێکی وا نایێتە سەر زمانم

بدرکێنی واتای ئەو جۆرە هەستە ،
کە لە سەدان دلداران یێك پێی مەستە ،

یێکی وەك من ، کە ئێستاکەی هەبوونی
لە تۆ پڕە و لێو ڕێژ بووە دەروونی

خوایە ، ووشەیێکی وا بێنە سەر زارم
نیدەمەوە پێی وەلامی نازدارم

هێشتا ئەو نووشتە پیرۆزەم لاماوە
کە وودمی (بها حیاتی) لێ نووسراوە

لە هەر کوێ بم ، بە رۆژ ، بەشەو ، لەگەڵمە
هەتا مابم ، ئاشقبەندی سەر دسە

٥

لافاوی خۆشەویستی

ئاخ لە بۆ ئەو سەردەمە خۆشەی کەوەك فەسلی بەهاربوو
ئەو دەمانەی جۆشی دڵ لافاوی دەریای بێ کنار بوو
دوو بە دوو تا ئەو پەڕی دنیای نیازمان لێ دیار بوو
کێ وەکو ئێمە بەبادەی خۆشەویستی نەشئەدار بوو !

گێژەنی خوێنمان بەرەو دوڕگەی تەلەسماوی دەبردین
هەر شەپۆلێکی هەتا ئاسمانی شین بەرزی دەکردین
هەر دەقیقەی پێکەوە سەد جارە دەژیاین‌و دەمردین

ئای لە بۆ ئەو چاوە ئەو خاڵانە ئەو لێوەبەتامەت
وای لە بۆ شلکەی لە باوەشنانی ئەو بەژنە نەمامەت
چەند بە ئەسپایی مەری پەنجەم دەخستە سەر شەمامەت
هیچ نەبوو باکم لە دنیادا مەگەر چاوت سەلامەت

کوا لە کوێن ئەی کاتەکانی پڕ لە شادی‌و بەختیاری ؟
کوانی کلپەی ئەو هەناسانەی بڵێسەی لێ دەباری ؟
کوانی نازی چاوی ؟ لە رزەی لێوی ؟ خەندەی پڕ بەزاری؟

تۆ لەوێ مایتەوە من لێرە هەموو دەم چاوەڕێتم
هەر هەمان دلدارەکەی جارانی سەد حەلقە لە گوێتم
گەر دەزانی چەندە من موشتاقی خاکی ژێری پێتم
شێت دەبم وەك پێم دەلێی جارجار خەونێکی شەوێتم

ڕۆژ نەبوو پەیمانی دلداری لەگەڵ یێکتر نەبەستین
کەی دەبوو تاوێك بەلێشاوی خرۆشانمان بوەستین
کێ هەبوو جارێك بمانبینێو نەزانێ خۆشەویستین ؟

لەو هەموو ئاواتی عومری خۆشەویستی‌ی سەوز و سوورە
چی بەجێ ماوە بەغەیرەز ئەم نیازەی دوور بە دوورە
گەر خەتا بارم لە ناچاریمە توخوا لێم ببوورە
سەد ئەوەندەی تۆ پەرێشانو هەواڵم ناگزوورە

لەو سەری دنیا شەوە دەنگت ببیسم بەختیارم
وەك دلۆپەی ئاگرین دەرژێتە نێو خوێنو دەمارم
سەد هەزار ئەستێرە هەلدەکشێن لە ئاسۆی یادگارم

یادێکی کۆن

ئێستاش هەر چەند سەیرم کەن دوو چاوی کەش
یان بنوارمە بالای بەرزو پرچی رەش

گلپەی ئاگر بەردەبێتە هەناوم
لافاو دەکەن سەر چاوەی هەر دوو چاوم

تا دەشمرم ، بریقەی دوو چاوی کەش
وەك برووسکەی هەوری شێوەی پرچی رەش

تاوی باران هەلدەرێژێ لە چاوم
گلپەی ئاگر بەردەداتە هەناوم

هەر تازەیە یادی یێکەم دلداریم
سارێژ نابێ بریني هەرزەكاريم

لە بیر ناکەم خۆشەویستیی ئەو جوانە
هەتا مردن لە نێو دلما میوانە

خوایە . . دەبێ . ئەویش ، ئەمەی هەوال بێ
تاکو مردن منی هەر لە خەیال بێ ؟

بۆ جوانێکی کۆلێجی ئەدەبییات

دیمەشق – ساڵی ١٩٥٤

ئەو کچە جوانەی کە ناوی (أمل)ە
دڵی دڵدارانی خستە زەلزەلە

ئاوەدان بێ جامیعەی سووری کەوا
وەك بەهەشتێکە لە سایەی ئەو مەلە

هەر لە دەرگای دەرەوە دەربکەوێ
دێتە گوێ هاوارو بانگی (یا هلا)

وەك پەریزادە ئەویش هەنگاو دەنێ
خاکی ژێر پێی دڵو چاوی کوڕ کەلە



ڕۆژەکێ دەیخوێندەوە دیوانەکەی
شعری (شێللی) کە جریوەی بلبلە

چوومە لای دەستم درێژ کرد بۆ دەسی
پێی گوتم لاکەوە دەستت چەپەڵە

زۆری لێ ترسام ئەوەی داگیر بێ
بۆ هەلاتن وەکو دز کەوتمە پەلە

جارێ وا رووبەدا لە باخچەی جامە
تاک و تەنیا بوو لە بن پێك دار گولا

چاکەتی سەوزی ، سەوز بوو وەك گەلا
روومەتی ، واتێگەییم تازە گولە

چووم دەمم بۆی برد کەماچ و بۆنی کەم
چۆن بزانم ئەو گولە رووی ئەمەلە !

پێی گوت ، وادیارە ناخۆشی دەکەی
ریزی خۆت بگرە ، بەسە ، مەیکە ملە

زوو گوتم : پاردۆن ، لەلام وابوو گولی
تۆ بەبێ ئیتر ، بیوورە لەمەلە
(۱)
پێکەنی و فەرمووی کەواتا (ماعلێش)
ئەی خودا ، ئەم قسەیەم چەند بەدڵە

•

ئەی خودا ئەم کچە چەند شیرین خوو
چەند پەری روو و خانمێکی جەنتلە

---

۱ ــ ماعلیش : (ماعەلێش) ، واتا : قەیدی ناکا •

چەندە روو خۆشە لەگەڵ هاوپۆلەکان
بەس لەگەڵ من بۆچی وا فیزی زلە! ؟

نازەنین مەیلێ بکە دلداری تۆم
چاو بەفرمێسك و هەناسەم دووکەڵە

گوێ گرە ئاخ‌و نزای رۆژو شەوم
پێشکەشی تۆم کردووە ئەم غەزەلە

پێکەنە

پێکەنەو گیانە کەمەك بۆم پێکەنە
پێکەنە ریشەی کەساسیم هەلکەنە

پێکەنە دنیام لە بۆ پێدەکەنێ
ئەم دلەی ماتو کزەم رادەچەنێ
خۆی وەکو جاران لە ژێر پێتا دەنێ
پێکەنە ئاواتی ژینم پێکەنە

پێکەنە پەردەی زوێری لابەرە
بیخەوە کالان دەمەك ئەو خەنجەرە
نارەوایە ئەو هەموو دەردی سەرە
پێکەنە خاتوونە زینم پێکەنە

پێکەنە لێم زیز مەبە ئەی نازەنین
کەی دلی تۆ بۆتە جێگای خەشمو قین
لێوەکانت جوانە بۆیان پێکەنین
پێکەنە ئەی خەمرەوینم پێکەنە

پێکەنە توخوا دەسا بۆم پێکەنە
پێکەنە ریشەی کەساسیم هەلکەنە

بـۆ جـوانێك (١)

بەیرووت ـ ساڵی ١٩٥٤

ئەی کچی جـوان ، ئەی تاقانە هیوای دڵ
زەردەخەنەت پشکووتنی خونچەی گـــوڵ

ســەیرم بکــە ، بـۆم پێکەنە پـڕ بـەدەم
مەســتم بکــە ، شێتم بکە بـە ئاســتەم :

بۆم بکەوە ، دەرگای بەهەشت دەرگای بـاخ
ئەو دوو سێوەی دڵ بەحەزرەتیان پڕداخ ،

ئەو دوو مەمەی دەست دەکێشن بـۆ یاری
یان دوو نـاز بالیفۆکەی خوای دڵـداری

باتێر بـۆن کەم ، هەڵیانمژم وەك منداڵ
لە ســەر سینەت بێهۆش کەوم لاڵو پـاڵ

خـۆشـەویسـتم توخوا دڵـم ســەشکێنـە
دەخیلت بم مەمکـۆڵـەت بـۆ لام بێنـە

---

١ ـ لە پەنجاکاندا لە گۆڤاری (هەتاو) دا بڵاوکراوتەوە .

خەونێکی خۆش

دیمەشق ـ ١٩٥٧

ماچێك لەم دوو لێوەی پڕت
بۆنێك لەم بن مەمکەی خڕت
بەناز بڕۆ
وەك ئاوازەی فۆکسترۆ
وەك شنەی با
پێ دانێ سەر باری ڕۆمبا
خێرا وەرە نێو باوەشم
ئەی ئاواتم ، بەختم ، بەشم
دەستەکانت بکە ملم
مەمکۆلەت دانێ سەر دڵم
سادەی
ئۆخەی
ئۆخەی
ئۆخەخەخەخە ... ی .

o

نە بێهۆشی ،
نە سەرخۆشی
خەونێکی خۆش و شیرین بوو
بووکی خەونەکەش (هێلین) بوو .

(سەرەنجامی تاریك)

«لە نێو هەندێك لە كۆمەڵانی مرۆڤدا ، نەریتێكی ناهەموار هەبو
رەنگە بێ كەم و زۆریش مابێت ـ كە دەبوایە كچ (دۆتە ـ مارەیی
ی هەبوایەو پێشكەش بە زاوای كردبا تا بنچینەی ژیانی تازەیان
پێوە دابمەزرێنی ·
دیارە ، ئەم نەریتە ناهەموارە · لە نێو چینی هەژارەكانی
كۆمەڵەكەدا زۆر جاران ئەنجامی گەلێك ناهەموارتر
بەرپا دەكرد · »

یادگاریكی دیمەشق ـ ١٩٥٧

حەڤدە ساڵەو نەزانو سادەو خاوە
نەشارەزای دنیای پڕ بەندو باوە

وەك گولالە سوورەی باخی بەهەشتی
پێدەكەنی بۆجوانیی‌دەورو پشتی

شۆخ و شەنگە شێوەی فریشتەی پاکە
سەد مەخابن ئینسانەو بەندی خاکە

دەبێ بخوادەبێ خۆی جوان بپۆشێ
تابتوانێ نازی گران بفرۆشێ

تازە کچە ، گەلێك شتی پێویستە
لەو شتانەی لای ئافرەت خۆشەویستە

وەك ئەو خشلەی کە بەناز دێتەلەرزە
هەر قلێکی پرشنگی هەزار تەرزە !

پۆشاکی جوان کەرستەی خۆرێکخستن
عەتروو بۆنیوەك جادوودڵ دەبەستن

زۆر لە هووردە شتی دیکەی جوانکاری
کە دەردەخەن پتر شێوەی نازداری



بەرامبەری ماڵیان کچی دەوڵەمەند
سەیریچۆن خۆی سازداوەبۆ زەماوەند

سەر تا پەنجەی پۆشتەی مۆدیلی تازە
کە هەر جوانێك لە بۆی ئاواتە خوازە

گەردەوانەو گوڵی سەر سینگ مرواری
گوارەی ئەڵماس بۆی هاتوە بەدیاری

عەترو بۆنو ماکیاجی هی پاریسە
گوڵدان گەلێك نایابەهەر گوڵ سیسە

٥

کچەی نەشمیل دەیبینی گشت ئەمانە
رایدەپێچا خەیاڵاتی شێتانە

دەکشایەوە بۆ تێوژووری ساردو سڕ
دایدەکەنی جلو بەرگی کۆن و شڕ

ماتو سەرسام، لە ئاوێنەی قەد دیوار
دەینواڕییە نەخشی جوانی کردگار

برۆی باریك بژانگی تیژ، چاوی شین
پرچی درێژ زەردو نەرمو ئاوریشمین

روومەتی ئاڵ، لووتیبڵند، لێوی پڕ
سینگی سپی، دوو شەمامەی قیتو خڕ

قەدی باریك لەشو لاری جوانو رێك
پێو بەلەکی لووستر لەهی پەیکەرێك

دەست و پەنجەو باسك ئەفرۆدیتانە
دەق بتێکە جێی شانازی بتخانە

بت ! بت نیە ، خوا کچە، جێی تۆلمپە ![1]
!؟ زەیۆس ئەی خوای برووسکان بۆ خۆت بمبە

کێ هێندەی من تەڕو تازەو شیرینە !
کام جوان وەك من شاکاری پەنجەی ژینە ! ؛؛

ئەی شۆخ کەسێك نیە هێندەی تۆ جوان بێ
با پەری بێ ، یان فریشتەی ئاسمان بێ ،

بە دوورکەوە لە ناوێنەی قەد دیوار
شێتت نەکا سیحری جوانیی لەشو لار ؛

شەرتو پەیمان ، زمانی لووس ، قسەی خۆش
باوەشی توند ، هەناسەی گەرم، نەشوەی کۆش،

یەك لەحزەیەو پەشیمانیی لە دوایە
ئیتر هەرگیز ئاواتت بەجێ نایە

٣

نە کوڕ نە کچ نە ماڵ نە دڵداری گیان
هەر تاریکیو هەر تەنیاییو دەردوژان

دەسا ئەی جوان، شەیتانی ئارەزووی رەش
بە لەعنەت کەو نە دۆڕێنی خونچەی گەش

چاوەنوارییە ، سبەی ، بەڵکو هێوارە،
کوڕێکی لاو ، با هەژار بێ‌و بێچارە

دێتە پێشت ، دڵ دەخاتە تێو دەستت
گەر نەشتوانێ جێی هێنێ کشت مەبەستت

خۆشەویستی و ئارەقەی تێوچەوانی
هاناهەن بۆ سەر بەرزی‌و کامەرانی

٥

---

١ ـ کێوی ئۆلمپ مەڵبەندی خواکانی یۆنانی کۆن بوە .

ئەی یارەکەم

ئەی یارەکەم
ئەی یارەکەی نازدارەکەم
دلنەرمەکەی جارجارەکەم
من ئەو برینی پارەکەم
کەی چارەکەم ؟
چارەی چیە زامدارە دڵ
غەمخوارە دڵ غەمبارە دڵ
بێزارە دڵ هێندە زارە دڵ
رابوردیە ئەمجارە دڵ
تیمارەکەم :
تیمارەکەم ماچی دەمە
یێک لەحزە مەیلێکی کەمە
یان یێک هەناسە بۆی مەمە
بۆ ئەم برینە مەلحەمە

o

ئەی یارەکەم
توخوا برینی پارەکەم
کەی چارەکەم ؟ !

لــــە شەوی بەڕیکەوتنێکدا •

بـەیـانــی دوور دەڕۆم ، دوور دەڕۆم بـەیـانــی
ساڵێکم پــێ دەچــێ ، دوازدە مانگـ ، دەیزانی ! ؟

چــۆن بــێ‌ی تــــۆ بتوانــم هەڵبکەم ئــەو ســاڵــە
بــڕواکــە ، ژیــانــی ئــەو ســاڵــەم لاتــاڵــە

لــەو شوێنەی دوور وولا ت، کێ بێتە رابــەرم ؟
ماندووبــم کــــێ رانــی بنێتــە ژێــر ســـەرم ؟

فــەرمووتــە دلــــداری ، هێــز دەری دلـــداره !
دوو چــاوت لـــەو ێــوه ، پڕشنگیان لێم دیــاره ؟ !

کــەواتــا ، بــەیــانــی ، کـــە دەڕواجــێ‌ی رازت
نــەڕێــژی فرمێسکــی ، دوو چـــاوی پڕ نـــازت

بــەیانی لەگەڵ یێك کــەدەبین دەسـت لـــەمـــل
نەبینم لەرزەی لێــو ، نــەم پێکــی خورپــەی دڵ

٥

برگەێیك لە هەڵبەستێكی

(جبران خلیل جبرن)

گەر (سماد)م هاتە لاتــان خزمەكــان
كــردی پسیاری كــوڕێكــی ماتەمین
پــێی بڵێن ڕۆژانــی لێكتر دابــڕان
بوو بە ئاو بۆ ئەم دەروونەی ئاگرین
خۆڵەمێشن ئێستە كشــت پشكۆیەكان
هەم فەرامۆشی هەموو ئــەشكی سڕین

گــەر زوێر بوو ئێوە بــێ ئارام مەبن
وەربگریــێ بــن لــەگەڵیا میهرەبــان
پــڕ بەدەم گەر پێكەنی سەرسام نەبن
هــەر وهایە كــارو پیشــەی عاشقان



واووۆاخ دەاووف

شاعری بێدەنگ

تامەستم نەکا بادەی ئاڵ
نەکەومەبن دەریاری خەیاڵ
ناتوانم لە مەرجان و دوڕ
تووڕەگەی شیعرم بکەم پڕ

تا نەگەڕێ گیانم وەك هەنگ
تام نەکا شیرەی خونچەی تەنگ
چۆن لە هەنگوینی سپیو خەست
لێو ڕێژ دەبێ شانەی هەڵبەست ! ؟

تا دانەڕزێ پشتی رووتم
خوێن نەڕژێ لە دەم و لووتم
گیانم داخ نەکا زۆر داری
هەڵناچنێ شیعری رزگاری

تا دوای سەهۆڵبەنەی زستان
رەنگار نەبێ شاخی کوێستان
چۆن سەرچاوەی بەهرەی رەوان
دەتەقێ پڕ لە شیعری جوان

دەسا ئەی بادەی دڵداری
ئەی ئێشی داخی زۆر داری
ئەی لووتکەی شاخی سەد رەنگم
بۆ چ هێشتا ماتو دڵتەنگم !
بۆچی هەر لاڵە زمانم
نەماوە جۆشی جارانم ؟ !



دیمەنێکی بەهار

چێشتەنگاوێك بە تەنیایی
بە کوێ چەمێکدا دەگەڕام
پێم دادەنا بە ئەسپایی
دەمنواڕی بۆ ئەم لاو ئەو لام

لقی بەرزی درەختەکان
سەوزێکی مەیلەو زێڕین بوون
گەڵای تەڕ دەدرەو شانەوە
یەکپارچە پیرۆزەی شین بوون

کەروێشکەی دەکرد سەوزە گیا
شەماڵ پەرچەمی دادێنا
پرشنگی یێك قەترەی خوناو
هەزار گەوهەری دەهێنا

حاجیلەو کولیکەی نیسان
سەر گەرمی نەشئەی بەهار بوون
کۆمەڵ کۆمەڵ هەڵدە پەڕین
تا چاو بڕی دەکرد دیار بوون

بە دیتنی دیمەنی وا ،
گەر شاعیرێش نەبێ نیسان
دڵی پڕ دەبێ لە شادی
هەڵبەستی دێتە سەر لێوان

خۆزیا نەختێکم هەبوایە
لە بەهرەی هونەری « مۆنێە » ١
ڕەنگی ئەو دیمەنەم دەڕشت
تاکو تا هەتا بمێنێ ٠



---

١ ـ مۆنێە : Monet : یەکێکە لە هونەرمەندە گەورەکانی فەرەنسا و ، پێشڕەوی ڕێبازی ئینتباعی ـ ئیمپرێشنیزم بوە و زۆر بایەخی بەرەنگ داوە ٠

کەسک و سوور

هەموو رۆژێکی بەهاران
کە تاو تاو دەباری باران

کە دەردەکەوی شۆخ و شەنگ
جوان بووکی ژێر ئاڵای حەوت رەنگ

سەیری دەکەم مەست و دڵشاد
پەرواز دەکا گیانی ئازاد

دەمەوێ وەك جاری جاران
ڕاکەم و تەڕم کا باران

▪

ئەی کەسک و سوورەکەی بەهار
بە بیرت دی دەهات بە غار

منداڵێك تەمەن ، هەشت ، نۆ ، ساڵ
مەستی نەشئەی خەون و خەیاڵ ؟

ئێستاش ئەو دڵ منداڵە هەر
پیری نەکردوە دەردی سەر

هەموو رۆژێکێ بەهاران
کە تاو تاو دەبارێ باران

دەیەوێ وەك جاری جاران
راکات و تەڕی کا باران

٥٠

یادێکی رابردوو

هەر چەندە دێتەوە بیرم زەمانی رابردوو
شەوانی زستان ، سەردەمی تەمەنی منالیم
کە دادەنیشتین لە دەورەی ئاگری داربەڕوو
کە بەکیان لەگەڵ ئاوازی شمشاڵ ژەن دەنالیم
دڵم دەست دەکا بەلێدان ، خوێنم دێتەوە جۆشن
گوێم پڕ دەبێ لە هەزار سروودی ناسك و خۆش

شەوانی زستان ، شەوانی درێژی کوردستان
لە مانگی کانوون و رەشەمەو رێ بەندان
کە بەفر چۆك دەخاتە سەر سینگی چەمەنستان
کە پڕ بەچاوی ئاسمان لافاو دەکا گریان
لە ئاگردانی ماڵە کورد کڵپە دەکا ئاگر
بەڕوو دەتەقی و بۆ نێوکۆشن تێ هەڵدەدا پەنگر

سیرەی سەماوار ، دەلێلێ و دەلۆلۆی لاوکبێژ
لاوکی بۆزبەکت و چەتۆو دەروێشی عەدلەخان
بەسوێ دەهێننەوە زام و برینی باشن سارێژ
هەتا بەیانی گەرم دەکەن ئاهەنگی دیوەخان
بەلێ هەر ئەمەیە کاری چیرۆکی دڵداری
رووداوی زەمانی رمبازی و دەبدەبەی سواری

ئـەم لاو کـانە تۆمارن ، مێژووی ئـەم میللەتەن
هـەندێکیان وەکـو ئـاوازەی ژیانـی ئـازادیـن
لــە کاتێکا قەوماون کــە سەربەست بوە وەتەن
هـەندێکیشـیان بەراسـتی کارەسـاتی بێدادیـن
چەتۆ لـەرێی ئـەم خاکەدا بـوو سـەری دانـــا
دەرویش بووبـە شەهیدی عشقی عەدوولـــە خانا

حەیـران ، حـەیرانی دزەییان چریکەی دڵـداری
ئـاگر دەخـاتەوە کـوورەی دەروونـی پیاوی پیر
جـاحێل دەکـــا بــە شـێتی خـەیاڵی نـازداری
کــە جۆتە شـەمامەی بـاخەڵی ـ دەخاتەوە بیر
لەکوێی ئەی دەشتی قەراجی ئەیهۆبەی رەشماڵان؟
لەکوێن ئەی شەنگەبێریەکان ئەی پۆلی چاوکاڵان ؟

ئاخ بۆ فیقەی زورنا رمبەی دهـۆل زرەی کەمبەرە
نزمی شـەمامەو چارۆگەو حەیرانی سـەر چیایـی
کـێ دەتوانێ بڵـی : مـامەی پیر وا هەڵمەپەڕە !
بـۆچ کەس هەیە لەو کاتەدا لە خۆی نەبی بایـی ؟
پیاو هــەتا دەمـری هــەتا دەچێتە بـن خـــاکـی
هەر خۆی دەکـا بەقوربانی کـچ بە کۆیلەی داکـی

منیش تـــا رۆژی مردن تـــا دەمبەنە گۆڕسـتان
قـەت لــــە بیرناکـەم ژیانی زەمـانی رابـردوو
لـــە دڵدا هەر گـەرم دەبێ ئـاهەنگی کوردسـتان
لـە گوێمدا هەر بەرز دەبێ دووا بەندی تایووهوو

٥

کۆچی تەمەنی لاوی

«لەتەمەنی لاویدا ئەوەندە مەستی ئاوات و خەیالاتی رەنگاو ڕەنگ بووم کە هەموو شەوێکم لەلا رۆژو هەموو رۆژێکم لەلا بەهار بوو ٠
جیهانی داهاتووم وەك بەهەشتێکی تەلەسماوی دەهاتە بەرچاوان، بەلام ، کە جۆش و گوڕی لاوێتی دامرکایەوە و سەرابی رەنگاو ڕەنگ تاوایەوە ، جگە لەهەورازێکی سەخت و پڕ لە مەترسی هیچی دیکەم نەدیت لەسەر چەقی رێگەمدا ٠»

گەیشتە چل ئیمسالە کە تەمەنم
چل سالی خشت ، چل سالی خشت و رەبەق
چەند زوو کوژایەوە بلێسەکەی شەفەق
رۆییشت ئیتر منالانە پێکەنم

چەند زوو تێکشکا بلەوری رەنگاو ڕەنگ
چەند زوو رەویەوە سەرابی خەو بینین
ئیتر نەجۆش نەمەستی نەهەلپەڕین
کۆرپەی تەمەن خرایە ژێر گل و سەنگ

ئەی عومری کورتی لاوی ، مەخابنە
دێیت و دەڕۆی هەروەك شنەی بەیان
تەڕ نابی لێو لە شەربەتاوی ژیان
بۆچ هێندە زوو بۆچ ئەم حوکمی مردنە

کوا خەونی خۆش ؟ کوانی پەیکەری ئاوات ؟
کوا جامە نەشئە بەخشەکەی سەربەستی ؟
کوا ئەو بتەی دەمویست دانێمە بەردەستی —
خونچەی دڵم پێش هەڵوەرین ؟ هەیهات ...

دڵی شاعر بەچەشنی گوڵی بەهار
تینووی دڵۆپی شەونمی جوانی‌یە
بەحەزرەتی یێك قوم کامەرانی‌یە
لە لێوی ژین ، لەنازی چاوی یار

کەچی جارێك یێك دڵۆپە دڵشادی
نەنیشتە سەر پەڕی ژاکاوی ئەم گوڵە
نەکەوت بەگیانی تەزیوی ئەم دڵە
تاوێك نگای خۆرەتاوی ئازادی

هەمیشە بەندی داوی پێڕەوی سەخبت
قەفی زنجیری دیلی لەگەردەنا
تیری ستەم چەسپی جەرگی کون کونا
چاو دەگەڕا لە دوای تروسکەیی بەخت

بێهوودە بوو تەکانو پەلەکوتێم
ئازاد نەبوو لە قەفقەفی زنجیر گەردەنم
سارێژ نەبوو زامی جەرگی کون کونم
توندتر بوو بەندی گرانی دەستو پێم

بەڵام هیوا ـ زادەی تەمەنی لاوی
پڕشنگی گیانی مەستی تەووژمی خوێن
پا بەند نەبوو قەت بە داوی کاتو شوێن
بۆ ژیانی سبەی ، دەینا هەنگاوی :

بۆ ژیانێك کە سەر تا سەر تەمەنی
هەر لاوی‌یەو تەزووی خۆشەویستی‌یە
بەختیاری‌و خەیاڵاتی مەستی یە
ژیانێك کە هەزار ڕەنگە دیمەنی

گەیشتە چل ئیمساڵە کە تەمەنم
چەند زوو ڕەویەوە سەرابی ئاواتم
منی ئینسان ، منی بێ دەسەڵاتم
بۆ کۆچی لاوی‌یە فرمێسك‌و شیوەنم ؟

٥

بـای ده فلـوس رۆن

دیمەنێکی راستی کۆمەڵایەتی : زستانی ـ ١٩٦٠

چلـەی زستان
بەفـرو باران ،

گۆشتی ناسـكو جاوی کـۆن
ده فلوسو جامەکی فافـۆن

ـ : بۆچ دەگری کچە بچکۆڵە :
لێیدای ئەم هەتیوە زۆڵە ؟

ـ : نا ، مامەکە ، دەگریم بۆ رۆن
کەس نایدا بای ده فلووسی کـۆن .

ـ : بای ده فلـووس رۆن ؟
حەوت کەس دەیکەن بەچیو دەیخۆن ؟

هاوارە خـوای ئـەرزو ئاسـمان
لەم کۆڵیتە حەوت سـەر خێـزان
رووتو قووت ، برسـیو تامەزرۆن
چاوەنـواڕی رەحمـەتی تـۆن ،
بـای ده فلـووس ، رۆن

بۆ شاری هەولێر

هەولێر ئەی شارەکەی جوانم
شانۆی هەزاران داستانم

هێلانەی پێ گەیشتنم
سەر چاوەی تێ گەیشتنم

مەڵبەندی تەمەنی لاویم
مەیدانی هەزار پڕتاویم

من ئەگەر چی شارنشین نیم
پیاوەکی لادێ ییو گوندیم

بەڵام وەك نیشانم داوە
پەروەردەی تۆیە ئەم پیاوە

بۆیێ ئەی شاری سۆرانی
خۆی بە کوڕی تۆ دەزانی

٥

ئەی بەهرەی شیعری رەوانم
ئەمجارە بۆ شاری جوانم

دەمەوێ گۆرانی بێژ بم
گۆشی مرواری هەڵرێژ بم

سا لەگەنجینەی مێژووی کۆن
بۆم بینە شعری گۆناو کۆن

بۆ چوار هەزار ساڵ بنوارە
عومری درێژی ئەم شارە

کام شارەك لە هاو تەمەنی
تاکو ئێستا پێ دەکەنی ؟

کام شاری کۆن لەم جهانە
تاکو ئێستا ئاوەدانە ؟

شووشەو ئەستەخرو نەینەوا
بابلو کار تاجەو تەروا

گشتیان دەمێکە وێرانەن
وەك حیکایەتو ئەفسانەن

ئەی مەڵبەندی هەرزەکاریم
هۆی زانین و خوێندەواریم

کام خشت و کام بەردی نووسراو
ناوی تۆ ناخاتە بەرچاو ؟

لــــه وەختێکـدا کـــــه نـــەیەوا
پـایەتەختێـك بـــوو بـــا هـــەوا

تۆش وەکو ئـەو جوانو قـۆز بووی
لـه ئـەویش پتـر پیرۆز بـووی

گـەرچی ژێر دەسـتی ئاشوور بووی
لای میدەکـان پـڕ لـه نـوور بووی

بۆیـێ کـــەیخسـرۆ بـەمـەردی
ئـــازادو رزگــــاری کـــردی

دایمەزرانـد لـــه جـێی بتخانـــه
پـەرستە شگـاهـــی ئـاریـانـه

بـوویتەوە شـــاری (ئـــاهـۆرا)
ـ کـەخوای ئـاریای خوارو ژووره ـ

ئیتر هــــەر پیرۆزو پــاك بـــووی
هــەرجێی زانسـت و رۆناك بـووی

تـانەتـەوەی کـــورد بـــەگشـــتی
وازیـــان هێنـا لـــــه زەردەشـتی

روویـــان کـــردە قیبلـەی تـــازە
کـــەوا لـــــه دەشـتی حیجـازە

لەو وەختەوەش ئەی شاری جوان
هەر شاریت و هەر ئاوەدان

هەر قوتابخانەی زانستی
هەواری کوردی سەربەستی

تەنانەت لەشکری تەتەر
کە خۆرهەڵاتی گرتە بەر

نەیتوانیوە تۆ داگیرکا
ئافرەت و پیاوت زنجیرکا

ئەی شاری سوڵتان (مظفر)
سوڵتانی ئازاو دادپەروەر

منی دڵسۆزی سوڵتانت
دەگەڕێم جادەو کۆڵانت

نابینم بۆ یادگاری
نیشانێکی وەفارداری

چەند بەلای گۆڕی رادەبرم
لە شەرمەزارییان دەمرم

بۆچ ئەم گومبەتە رووخاوە
هەر وێرانەبێ و کەلاوە ؟

نە دیوارێکی لە مەڕمەڕ
نە گولزارێکی جوانو تەڕ ؟ !

بەڵام ئەی گەورە سولتانم
جێی نازی رابەخانم

کەی پێویستی بۆ یادگار
بە گۆڕو گومبەتو دیوار ؟ !

تۆ کە هێندە پا یەداری
هەتا مێژوو ماهێ دیاری •

دیاری لە سەد کتێبی کۆن
کە پڕ لە ستایشی تۆن

چونکە نووسەرو دانەریان ،
سەر چاوەی بەهرەو هونەریان

قوتابخانەکەی هەولێر بوو
کە هەزارانی لێ فێر بوو

چەند داناو چەند مێژوو زانی
وەك (مستوفی) و (خەلەکانی)

پەروەردەی ئەم هەواو خاکەن
تێر ئاوی ئەم ئاوە پاکەن ! !

ئێستاش منارەکەی چۆلی
دەگری بۆ بەختی کلۆلی

بۆ رەنگی هەلبزرکاوی
سەرو تۆپەلی رووخاوی

بۆ هەرەتی شۆخو شەنگی
نەخشو نگاری سەد رەنگی

بۆ باغو حەوشو حەساری
ژوورو هەیوانی هەزاری

بەلام ئەی سولتانی گەورە
لای من زیندووەئەو دەورە

هێشتا ئەم منارە رووتە
لە گەڵ تاقی ئاسمان جووتە

وەك دەستێکە ، چرا هەلگر
بۆ یادگاری تۆی نەمر



ئیتر ئەی شاری هەولێرم
بە خودای گەورەت دەسپێرم

هەر خۆشو هەر ئاوەدان بی
رۆناكو پێشکەوتوو و جوان بی

مەڵبەندی ڕۆڵەی نەبەرد بێ
جێی نازی نەتەوەی کوردبێ (١)

٥

---

١ ـ ئەم هەڵبەستە ، لە کۆتایی شەستەکاندا لە یێکەم ژمارەی گۆڤاری (هەولێر) دا بڵاو کراوتەوە . کومبەتی (سوڵتان موزەففەر) و مارەی چۆلی لە پاشاندا چاك کراونەتەوە .
(رابعە خاتوون) یش ، خێزانی ئەو بووەو خوشکی (سوڵتان صلاح الدین) بووە .

شوێنەواری بەعلەبەك ـ لە لوبنان

ـ ١ ـ سالی: ١٩٥٧

قـەڵای بەعلەبەك ٠ ئـەی ئارامگاهی بەعـل‌و چۆپیتـەر
کێ تۆی دروست کرد ، خواکانی رۆمان یا دەستی بەشەر ؟

ئەی هونەری جوان ، ئەی باخی پڕ لە گوڵی جۆراو جـۆر
چەند هەزار ساڵە دەدرەوشـێیەوە بەرامبـەر بەخـۆر ؟

چەند هەزار ساڵە ئەو هـەموو نەخش‌و دەستکردە ووردە
هەڵدەگرن بـۆ مان رازی هەزاران سـەرو سـەربردە ! ؟



٢ ـ حـەوزی ئیمپـراتـۆر

حەوزی ئیمپراتۆر ، دیوار لە مەڕ مەڕ،سەر چاوەی جوانی
هەنگـوینی شـانـەو مێـوەی درەختی فەننـی رۆمـانی

جاران ئەم حەوزە پڕ دەبوو لە ئاو بۆ مەلەوانی
خۆیان تێ دەخست دەستە بە دەستە کچی ڕۆمانی

ئەم حەوزە جوانە ، ئێستا وێران و ووشك و بێ ئاوە
نە گوڵ نەخونچە ، نە بنەوشەی مۆر نەیێك لاولاوە

دەڕازێننەوە باڵای شیرینی ، نەفرینی سەوز
دیارە و لە سەریا پۆل پۆل کچانی ڕۆمان بدەن گەوز



٣ـ نەخشی ڤینۆس

ئەی ڤینۆسی شۆخ ، خوا ژنی جوانی، دایکی دڵداری
سەرت بڵند کەو چاوت هەڵێنە ، بەس چاوەنواڕی

نازدارەکانی ڕۆمان نەماون بوون بە ئەفسانە
قەڵای بەعلەبەك ، عەرشی چۆپیتەر تەرت و وێرانە

منم دانیشتووم ، لە نێو ئەم حەوزەی دیوار لە مەڕمەڕ
چەشنی سەوداسەر دەگەڕێم بە دووای شوێنی ڕانی تەڕ

لێوم خستۆتە سەر لێوەکانت بۆچ هەست ناکەی پێم
بۆ سەیرم ناکەی بەغەمزەی چاوان ناپرسی من کێم ؟

من کێم !؟ کۆیلەی تۆم بەرەو هەیوان و تەختی ئیمپراتور
وەستاوم لەگەڵ یادی رابردوو و خەیاڵاتی زۆر .



٤ - پەیکەری شێران

ئایا پەیکەرە ! بەردی بێ گیانە ! پلوسکەی ئاوە !
یاخود هەر شێرەو بۆ پاسی ئێرە هەڵتوتڕکاوە ! ؟

ئەی شێری بەسام ، ناوێرم کەلێک بێمە بەردەمت
نەک چەپۆک گیرکەی لە تەپڵی سەرم ، بمکەی بەژەمت

بەس پێم نیشاندە ، دەمی بەخوێن و گیرەی ئاسنی
کەمێک رووخۆش بەو دایمرکێنەوە گیانی دوژمنی

بەخوێنی ئینسان تەڕ نابێ دەمت وەک جاری جاران
چیتر لە بن گوێت نازرنگێتەوە قاقای نازداران

ئایا هەست ناکەی بەم دوو کچانەی سواری پشتت بوون!
یا چاوەنواڕی تەختی کردگاریکەی سەرنگوون ؟



٥ - شانۆی سەما

ئەم سەر ئەو سەری ، شانۆکەی سەما هەشت نۆ هەنگاوە
شەکلی هەشت کۆشەو بە بەردی سپی بەرد ڕێژ کراوە

کەوتۆتە بەردەم لۆجی تایبەتی گەورەی پایەدار
تا لە بەرچاویا لەشی نەرم و شل پێچ بخوا وەك مار

ئیمپراتۆر لەسەر تەختی زێڕیندا سەر دەهەژێنێ
کە زیوەی گیتار جوانەی سەماکەر هەڵدەفڕێنێ

لەبەر دەمیایە جوانترین دەستە کچی رۆمانی ،
دەورو پشتیشی پەڕژین ئاسایە ، ئەلقەی پیرانی



٦ – سەدای رابردوو

ئاوازەی گیتار ، سەدای گۆیندە ، سروەی سەماکەر
کە وەك پەپولە سووك هەڵدەفڕی لەم سەر بۆ ئەو سەر

فیقەی کەڕەنا رمبەی دەهۆڵی شەڕو سەرکەوتن
چرکەی پەیتوون و ترپەی سەربازان لە چوون و هاتن

منیان بردەوە چەرخی جۆلیۆسی گەورەو پایەدار
کام جۆلێوس!.ئەوەی سەری بۆ دەنواند دنیا ژوورو خوار

خۆزیا برادەر وازت دەهێناو دەڕۆییت بێ من
دەوەستام بەرەو جوانەی سەماکەر تا رۆژی مردن

٧ ـ هەیکەلی بەعل

هەیکەلی بەعل شەش ستوونەیە کشاوتە ئاسمان
پردەکەی سەریان ئایەتێکە بۆ هەلکۆلینی جوان

لێرەدا قەیسەر تاجی شاهانەی دەنایە سەری
ئێرە بوو قیبلە بۆ دادخواستن و بۆ پەنا بەری

ئەی پیری هەیکەل ، دەستم داوێنت ۰ کوانێ یارمەتی !
بەرەو مەزارگات مل کەچ وەستاوم سەر کۆت ، پاپەتی

بۆم جێ بە جێکە ، ئاواتم ، هیوام ، خواستم ، نیازم
دەستی یارمەتی گەر لە تۆ نەبێ لەکێ بیخوازم ؟



٨ ـ پەرستەشگای باخۆس

ئەی هونەری بەرز ئەی پەرستەشگای خوای شەرابی سوور
منیش وەك خەیام باخۆس پەرستم هاتووم لەرێی دوور

جوانتری لە کنج ، کچی شازدە سال ، کچی یۆنانی
لە هێلینی شۆخ ، لە ئینۆسەکەی خوا ژنی جوانی

بنواڕە ڤینۆس ، نەخشێکە لە تۆ بەندی دیوارە
چەند هەزار ساڵە چاو لەرێی مارس هەر چاوەنواڕە

چ بکەم ! ئەی بێشکەی هونەری رۆمان، ئەی شوێنی پیرۆز
ناتوانی کەمێك وەسفی جوانیت کا منی بیر ئاڵۆز

هاتووم بنوارمە. نەخشی ڤینۆس و هێشووی ترێی سوور
لە دەست باخۆسدا دەدرەوشێتەوە وەك شەپۆلی نوور

کاسێ بخوورم ، مەستی شەرابی دەستی باخۆسم
دڵ پەیکاوەکەی تیری دوو چاوی جوانی ڤێنۆسم

بەندەی ناهیتام . کوشتەی کەیۆپید ، کۆیلەی جۆپیتەر
سەر بە کەیخسرۆم . کوردم بە قەیسەر نادەم باجی سەر

هونەر دۆستێکم ، هاتووم بۆ سەردان ، سەردانی کابە
ئەی کابەی هونەر ، تۆش لە سکاڵای من بە ئاگابە (●)



● لە میتۆ لۆژیای یۆنان و رۆماندا :
ڤێنۆس : خوا ژنی جوانیی رۆمانەکان بووە ، بەرامبەر بە (ئەفرۆدیت) ی یۆنانیەکان .

● جۆپیتەر : گەورە خوای رۆمانەکان بوە بەرامبەر بە (زەیۆس) ی یۆنانەکان .

● (مارس) : خوای شەڕو مێردی (ڤینـۆس) بوە ٠
● (کەیوپید) : خودای دڵداری یۆنانـەکان بـوە ٠
● (هیلین) : ژنی مەنیلاوس ـ پاشای (سپارتە بووە بـە دووای پاریس ـ ی ـ کوڕی پریام ـ ی ـ پاشای تەروادە کەوتوەو ئەم رووداوەش بوە بـە هۆی داگیرسانی شـەڕی تەروادەو هەوێنی داستانەکانی (هۆمەر) واتا (ئەلیادەو ئـۆدیسە) ٠
● (ناهیتا) : خێڵەکانی هەزاران ساڵ لە مەو پێشی کوردستانو هەرێمەکانی شاخاوی ئەمـەیان بـە خـوا ژنی کانیو ئـاوان نـاســـیوە ٠



یادێکی ڤیەنا

خۆشە ئینسان گیرفانی گەرم و گوڕ بێ
ئەرکی سەرشانی سووک بێ و تازە کوڕ بێ

شارەزای چەند زمانی رۆژ ئاوا بێ
عشقی جوانی بەخوێنیدا گەڕا بێ

ئای چەند خۆشە لە حاڵێکی وەهادا
بە ڕێبواری بگەڕێی لە دنیادا



ئەگەر چی من لەمانە گشت کەم بەش بووم
بەڵام هێندە بۆ گەڕانێک سەر کەش بووم

ئەوا ئێستا مێوانێکم لەم شارە
ماوەم کەم و ئاوات هەزار هەزارە

هێندە مەستم ، ئەوەندە بۆی پەرۆشم
بێ مەی نۆشین بە شەوو ڕۆژ سەرخۆشم

وەك سەرگەردان وێڵی شەقامەکانم
هەر جوانی‌یە بۆ هەر لایەك دەڕوانم :
(١)
هەر مەیدانە ، باخە ، پەیکەرە ، کێڵە
هەر دیمەنی کێشکەری نگای وێڵە
(٢)
چاو تێرنابێ لە (کارتنەر شتراسە)
کە تەرخانە بۆ پیادەو بۆ پیاسە .
(٣)
(ماری هێلفەر) شەقامێکە شاهانە
بۆ ئەم شارە ، شادەمارو شریانە
(٤)
(بەلڤادێر) ستوونەکەی بەرهەیوانی
پاڵەوانێك دایناوەتە سەر شانی.

گەنجینەی پڕ سامانی تابلۆو رەسمە
بۆ تێشووی گیان ، جارەك دەیبینم بەسمە

(شوێنبرۆن) هەر ژوورو هەر سالۆنی(٥)
جهانێکە بۆ یادگاری کۆنی .

بە هەر پەناو پێچێکیا رادەبردم
لە بن لێوان ، یادێك بانگی دەکردم :

ئـەم تەلارە جێی (مـاری تیـریزا) بـوو
ناودارتـرین فەرمـانـڕەوای نەمسـا بـوو

ئەم ژوورەش هی (ئەنتوانێت) ی نەفامە(٦)
چـۆن بـزانی داخـوا چـی سـەرەنجامـە !

(ناپلیۆن) کـە لـەم شـوێنەدا میـوان بـوو
تـازە (ماری لویـزا) ی دەزگیران بـوو(٧)

هـۆلـی گـەورەش گـۆڕەپانـی تـەئریخـە
پـڕ لـە سـەدای کۆنگـرەو مەتەرنیخـە(٨)



ئـەی شوێنبرۆن هـەر چەندە بێ هـاوتا نیت
بەڵام هەر گیز بـۆم ناکـرێ وەسفی جوانیت

مەگـەر بڵێـم تـاجـی سـەری نەمسـاتـی
گـەرزینـەوەی سـەر لـێوی ڤیەنـاتـی



لە (گرینزنگ) کە مەڵبەندی باخۆسە (٩)
هـەر جـوانێکـی دەبینـی وەك ڤینـۆسـە

هـەر مەیگێـڕی نـازدارو پەرچـەم زێـڕن
بـادەی شـادی بـە نێـو خـەڵکـا دەگێـڕن

تـوخوا جـوانی زێـڕین پـرچ و کـاڵ چـاوم
مەخـرۆشـێنە تەنـدوورەی دوور هـەنـاوم

ڕێبوارێکـم تێنـووی دیمـەنی شـارم
دەمـەوێ تێـر لـەم شـوێنـانە بنـوارم :

ئۆپراخانە ، بێرگ تیاتـر ، پارلەمـان(١٠)
هۆلبۆرگی مەنـدەکاتەدرای سان ئەستیفان(١١)

ئـەی کاتەدرای کلاوقـووچی گـۆتیکی(١٢)
هێنـدە بـاڵای ، لـە پێچکەی عـەرش نزیکی

بـم بـەخشـە گـەر ڕێگـام بـۆ ئـۆپێرایە
لای هـونەر دۆست ، ئەوێش وەك مەزارگایە

ئـۆپراخـانە ، کانگـەی هـونـەری بـەرزە
لـەم شـارەدا ، زیـارەت کـردنـی فـەرزە

نمـوونـەی شێـوازو فەننـی بارۆکـە(١٣)
وێنـەی کەمـە لـە جهـانـدا ئیمـڕۆکـە

دەری ، ژووری ، داری ، بەردی ، دیـواری ،
هـەر بسـتێکی ، هـونەرێـك دەکـا دیـاری

تـاقی قوبـەی وەك قوبـەی ئاسـمان جـوانە
شـاکارێکـی دەسـتو پـەنجـەی ئینسـانە

هۆڵی بەرین ، گالەری سێ قات بەرزی
لێی چۆڵ نەبوو بەقەد جێی نووکی دەرزی

بەرنامەی شەو ، سەرتاشی ئەشبیلیابوو(١٤)
تەلەسمێکی دراماو مۆزیقا بوو

شانۆی ژێر تیشکی رۆناکیی رەنگاورەنگ
زەنگوڵ زەنگوڵ لێی هەڵدەستا نەغمەو دەنگ

ئۆرکێسترا ، کۆرس ، لەرەی سۆپرانۆ (١٥)
دیمەنو دیکۆری جوانی سەر شانۆ

دنیایەکی ئەو تۆیان هێنا کایە
کە پیاو هەر بە خەیاڵیشی دانایە

تەماشاکەر ئەوەندە واق وورماو بوون
بێ هەستو خوستدەتگوت بەس گوێچکەوچاوبوون

کە مۆزیقاش لەگەڵ سەدای ئیتالی
بەرز دەبۆوەو دەیدا لە شەقەی باڵی

جۆشیان دەسەند تێکڕا ئەو هەزارانە
رادەهەژا قوبەی ئۆپەراخانە

ئەمجا کاتی کافتێریاو پشوودانە
دنیای بۆنو بەرگو ئافرەتی جوانە

ئەی ئافرەتی شۆخو شەنگو رازاوە
ئەم لافاوەی جوانیت لە کوێ هێناوە !

ئەم شەپۆلی عەترە ، ئەم سیحرو نازە !
ئەم تواڕینو زەردەخەنەو نیازە !

عومرەك دێنێ کاتی پشووی ئۆپێرا
بە رامبەرت بوەستم لە کافتێرا .

•

دووای ئۆپێرا ، کێلەرێك جێگای ژوانە (١٦)
ئۆگستاینەر ، جوان بووکی مەیخانانە

کە شەو داهات ، ئیتر گەرمە بازاڕی
لێو ڕێژ دەبێ لە رێبوارو لە شاری

ژنو پیاوو پیرو لاوو سپیو رەش
کۆدەبنەوە دەستە دەستە پێنجو شەش

لە پشت کاونتەری باڕی مەیخانە
وێڕا ناگا ساقی پڕکا پەیمانە

ریز لەسەر ریز شووشەی رەنگ سپیو سوورە
بەسەر سینگی باڕدا چەشنی بەرموورە

ئەی کێلەری ئۆگستاینەر ، زۆر پەستم
ئیمشەو تەنیام ، لە بەر دەرگات دەوەستم

چاو دەگێڕم بەڵکو شۆخێك پەیدابێ
وەك من شەیدای جوانیی هەموو دنیابێ

بیتە هاوڕێو رابەری ئەم هێوارەم
یاقووتێکی رشتەی ئەم یادگارەم

ئەینا چۆن لە خەوما دەمێ‌ی وابووی
زۆر زیاتریش جوانو بەرزو باڵابووی

تا ماویشم بیرەوەری ئەم گەشتە
لە پێش چاوی خەیاڵما وەك بەهەشتە



١ـ کێل = ستوونە بەردی مێژوویی وەکو کێلەگەی (کێلەشین)٠
٢ـ شەقامێکی زۆر جوان و تایبەتی پیادەڕۆیانە ٠
٣ـ شەقامێکی زۆر کۆن و درێژە ٠
٤ـ (بەلڤادێر) ٠کۆشکی (فرانس فەردیناند)ی برازای ئیمپراتۆری نەمسا فرانس جۆزێف)بوە ، ئێستا مۆزەخانەیێکی بەناوبانگەو پڕە لە تابلۆ رەسمی بەنرخی جهانی ٠
٥ـ (شوێنبرۆن) کۆشكو تەلاری هاوینانەی ئیمپراتۆرەکانی (نەمسا ـ مەجەڕ) بوە ٠
٦ـ مەبەست « ماری ئەنتوانیت » ی ژنی لوویسی شازدەمی فەرەنسایە ٠
٧ ـ کچی ئیمپراتۆری نەمسا (فرانسیس ی ـ یێکەم) بوەو بۆ بەرژەوەندی سیاسی ، شووی بە (ناپلیۆن) کردوە ٠

٨ ـ لـه دوای شکانی (ناپلیۆن) ، کـۆنگەرەی ڤیەنـا (١٨١٤ ـ ١٨١٥) لەم تەلارەدا کۆبوونەوەکانی دەکرا • (مەتەرنیـخ ـ سەرەك وەزیرانی نەمسا بـەر چاوترین کۆنت کلیمانس ڤینتسل) بـووکارێکـی زۆری کردۆتـە سـەر سیاسـەتمەداری ئەوسـا بەیارەکانی کۆنگەرەکە • ئێستا وێنەیێکی گەورەی لەم هۆڵەدا هەڵواسـراوە •

٩ ـ گرینزنگت : گوندێکە لـە نزیـك ڤیەناو مەیخانەکانی زۆر بـە نـاوبـانگـن •

١٠ ـ بۆرگ تیاتر : شانۆخانەیێکی ناوداره •

١١ ـ هۆفبۆرگ : کۆشـكو سـەرای زستانیی ئیمپراتۆرەکانی نەمسـا ـ مەجـەر بـوە •

١٢ ـ گۆتیـك : Gothic = شـێوازێکی هەنـدەسەکارییە ، کاتەدراکان ، لە سەدەی حەڤدەم بە دوواوە ، بەم شێوازە دروست دەکران • گومبەتەکانیان قـووچو بلندنو تاقی پەنجەرەکانیان تیژنو بۆ سەرەوە هەلکشـاون •

١٣ـ بارۆك (Baroque) : ئـەو بابـەتە دیکۆرانەن کـە لـە سـەدەکانـی حەڤـدەمو هـەژدەمـدا دەرو ژووری کاتـەدراو تەلارەکانیان پێوە دەرازایـەوە •

١٤ـ سەرتاشی ئەشبیلیا : یەکێکە لە ئۆپێرا هەرە ناودارەکانـی مۆزیقاکاری ئیتالی (جیۆشینۆ رۆسینی : ١٧٩٢ ـ ١٨٦٨) •

١٥ـ سۆپرانـۆ : Soprano ـ بەرزترینو ناسـکترین دەنگـی ئافرەتە لە ئۆپێـرادا

١٦ ـ کێلەر = مەیخانە • ئۆگسـتاینەر کێلـەر : مەیخانەیێکـی بەناوبانگـی ڤیـەنـایــە •

دەردی دووری

لە مێژە دڵ دەچێژێ دەردی دووری
دەمێکە چاو دەڕێژێ ئەشکی سووری
کە دڵ خۆراکی قەندی لێوەکەت بێ
بە بێ ی ماچی دەمت نایبێ سەبووری

ئەگەر نازە ، لە چاوانت تەمامە
وەگەر رازە لە لێوان بۆی نەمامە
بە ئاواتو نیازی رازو نازت
بە قوربان عومری شیرینم تەمامە

گەڕی خوێنم لە لەشدا پڕ خرۆشە
لە سەرتاپای وجوودم بۆت پەرۆشە
لە کوورەی ئاگری دۆزەخ چ باکم
کە هێندە ئاگری عشقت بە جۆشە

وەکو تەم بوو هەموو خەونو خەیاڵم
نە ماوە هێزی ئەژنۆو تینی باڵم
لەسەر لێواری هەڵدێری جودایی
بەیادی خۆشەویستانم دەناڵم

چە رەنجێکە غەریبیی دووره شاران
چە ئازارە عەزابی ژەهری ماران
لە چاڵی کەستەماران کێ دەزانێ
بە غەیرەز دابڕاوی دۆستو یاران !

لە کوێی ئەی یادگاری ساڵی پارم ؟
لە کوێی ئەی نازو عیشوەی چاوی یارم ؟
لە چلەی فەسلی زستانی جودایی
پەلم بگرە بەرەو مێرگی بەهارم

٥ .

بارەگای یەزدان

(بەیادی بلبلی خۆشخوانی بۆستان‌و گولستان)

لەگەڵ (سعدی) بە پێی دەستووری جاران
بەدەروێشی بە دوور کەوتم لە یاران

گەڕام خاوەر گەیشتمە چین‌و ماچین
گەلێکم دیت لە دەستوورو لە ئایین

گەلێکم دیت لە میرو شای شکۆدار
لە بێچارەو هەژاری دڵ بریندار

لە شۆخانی گوڵم ئاڵ‌و پەری روو
لە پیرانی پەرێشان‌و سپی موو

سرنجم دا لە گۆڕانی زەمانە
لە ئەرزو ئاسمان‌و ئەم جهانە

سەرنجم دا ، تەماشام کردو ، بیستم
بەبێ پەروایی کردم هەر چەویستم

شەوێك یەزدان پەرست بووم تابەیانی
شەوێکیش مەستی بادەی ئەرخەوانی

شەوێك میوانی هەیوانو سەرا بووم
شەوێك یەخسیرو سەد زنجیر لە پا بووم

دەمێك دڵ پڕ لە شادیو پێکەنین بووم
دەمێکیش ماتو دووچاری گرین بووم

لە بتخانەو کلیسەو دێرو مزگەوت
لە کونجی خانەقاو تەکیەو لە ئەشکەوت

لەگەڵ زوهدو پەرستندا خەریك بووم
زەمانێك بوو لەگشت خەڵکان تەرێك بووم

هەتا رۆژەك سەدایەك هات لە ناکاو
گوتی : ئەی رێ نەناسی خانە سۆتاو

گەلێك کەوتی بەشوێنی ئارەزووی بەد
خراپیو نابەجاییت کرد هەزار سەد

ئەمێستاکەش پەشێمانی گوناهی
بە هیوای ئاورێکی پادشاهی

ئەوا بووردی ، لە کردارت ، لە کشتی :
چرایی‌و ناپەجایی‌و پەد رەووشتی ،

بەڵام بیزانە ، هێشتا ئەو نەناسی
لە ئەو دوورو پەرێشان‌و کەساسی

خودای گەورە ، ئەگەر چی بێ هەوارە ،
لە هەر شوێن‌و لە هەر جێگاش دیارە ،

بەڵام جێگای بەڕاستی‌و بارەگاهی
سەراپەردەی بڵندو تەختی شاهی

لە شوێنێکە کە سەر چاوەی ژیانە
بە شادی ، وەك بەهەشتی جاویدانە

لە دڵدایە ، دڵی گەورە دڵی پاك
لە گەردی کینەخاڵی ، ساف‌و ڕۆناك

وەکو کان پڕ لە گەنجی میهرەبانی
دڵێکی مەستی عشقی ژین‌و جوانی



بەیادی مەولانا جەلالوددینی رۆمی

(لە دووای تەماشاکردنی - مثنوی معنوی - نووسراوە).

ئەی جەلالوددینی خاوەن مەسنەوی
تێم بگەیەنە رازی شعری مەعنەوی

چۆنە عشقی پرتەوی پاکی خودا،
هەر هەبووی دەشبێ‌و دەمێنێ‌ی تا هەتا

لەم بیابانەی بەرین‌و بێ سنوور
لەم شەوی تاریك‌و بێ پرشنگی نوور

رابەرم بە رێ نەزان‌و سەرکەشم
دەستگرم بە پیر گوناهە باوەشم

شەرمەزاری بیرو کرداری بەدم
چاوەڕێ‌ی یەك نەختە لوتفی ئێزەدم

٥

ئافەرین بۆ تۆ جەلالوددینی رۆم
کەر دەزانی چەندە من مەفتوونی‌تۆم

چەندە ئاوازەی سروودی مەسنەویم
سەر هەوا یا مەستی عشقی خسرەویم

هەر دەمەی دەبیەم سەدای ناڵەی (فراق)ـ
هەڵدەڕێژێ (شرح درد اشتیاق) (۱)

دڵ دەڕێژێ خوێن و چاو فرمێسکی سوور
جۆشی عیشقم کە دەسێنێ وەک تەنوور

بلبلی گیانم دەناڵێنێ بە کوڵ
بۆ دلۆپەک شەونمی سەر کولمی گوڵ

بۆ کەمەک زانین و نەختەک یەکدڵی
ئەی گومان، لەم بەندە ئازاد کە ملی

بلبلی گیان ، مەیلی سەربەستی دەکا
ئارەزووی بینینی گوڵ مەستی دەکا

لەم جهانی بەندەگی و ناسووتیە
هەر لەیادی گوڵشەنی لاهووتیە

بۆ نەیستانە گریەن و شیوەنی
یار لەوێ دەستی دەخاتە گەردەنی

سا وەرە ئەی نووری زانین و یەقیـــن
ئەی هەناسەی خۆشەویستی ی ئاگریـــن

هەلکڕووزێنە پەڕو باڵــی گیـــان
بیکە یەك زەڕەی هەبوونـــی جاویدان



١ ـ دەستنیشان کردنی ئەم بەیتەی مەسنەوی یە :

سینه خواهـــم شرحـــه شرحـه از فـراق
تابگویـــم شـــرح درد اشتیـــــاق

لەگەڵ کاروانی دڵاندا

« عشق: ئاگرە، تەن: چیایی توورە »
« دل: ئەو شەجەرا ب نارو نوورە »

ـ خانی ـ

« ادين بدين الحبّ انّی توجّهت »
« رکائبه ، فالحبّ دینی وایمانی »

ـ محی‌الدين ابن عربی ـ

« راهیست، راهی عشق که هیچش کنارە نیست »
« آنجا جز آنکه‌جان بسپارند چاره نیست »

ـ حافظ ـ

« اگر دڵ دلبرو دلبر کدام است ! ؟ »
« وگر دلبر دڵو دلبرا چه نام است ! ؟ »
« دڵو دلبر بهم آمیته وینم ، »
« ندونم دل کەو دلبر کدام است ! »

ـ بابا تاهیر ـ

بە یادی ڕێبوارانی ڕێگای خۆشەویستی

وەفاداری چە خۆشە ئەی دڵی من
فیداکاری چە خۆشە ئەی دڵی من
ئەگەر ئەو شۆخە پڕوانتە برینم
برینداری چە خۆشە ئەی دڵی من

بە ڕۆژ مەستی خەیاڵاتی گوڵێکم
بە شەو بیداری ناڵەی بلبلێکم
لە تێو سینەی قەفەز ئاسام خودایە
چی بە هێندە گرفتاری دڵێکم

لە باخاندا دەڵێن گوڵ داڕژاوە
هەموو دارێکی کردۆتە کەژاوە
بە من چی گوڵ لە باخان هەڵڕژابی ،
کە خونچەی لێوی خەندەی تێ نەزاوە ! .

ئەوینداری دەبێ هەر سەر بە سەر بێ
یەکێک مۆم و ئەویتریان فەنەر بێ
دەبێ هەر وەک مەم و زینان بە تیرەک
دڵی دلدارو دلبەر دوو بە دەر بێ

بە دڵ ، خوێنێکی رژراوی ئەوینم
جگەر ، گۆشتێکی برژاوی ئەوینم
بە گیان ، وێڵی بیابانی نەمانم
بە تەن ، لەو دەشتە نێژراوی ئەوینم

پەرێشانم ، بە ئێشانم ، پەرۆشم
بە دەردی چاوەکانی ئەو نەخۆشم
بە نوارینێکی گەرمی سەر فرازم
لە کووچەی خۆشەویستان بادە نۆشم

چە رازێکی نهێنە خۆشەویستی !
چە سیحرێکە دڵان لێکتر دەبەستی ! ؟
لە پیرێکی خەراباتم کە پرسی
پیاڵەی پڕ شەرابی گرتە دەستی

شەرابێك ، رەنگ لە پرشنگی هەتاوان
شەرابێك ئاگرێکە بۆ هەناوان
شەرابێ، گیان دەپاڵێوێ لە خلتەی
هەبوونی پڕ لە رەنج و پڕ لە تاوان

فرێکی ئەم شەرابەی ئێزەدانی
نیشانی دام بلێسەی جاویدانی
لە پشت پەردەی نەزانین و نەمانا
جوانی ، خۆشەویستی ، زیندەگانی



سروودی سەربەستی

چـــرای ســـوکرات

(بە زمانی ـ سوکراتـەوە ، لەو دەمەدا کە خەریکـە ژەهـــراو بخواتەوە ، بە پێی ئەو حوکمـــەی کە پیـــرەکانـــی ئەتینـــا دەربـــارەیـــان دابـــوو) .

956

چرای مـــن ،
وەرە پێش چرای مـــــن

نــــەوەك چـــرایانــــــە
بـــێ ژمار پەروانــــــە

بەدەوورەیـــدا دەفـــڕن
شەوقـــی لێ وەردەگرن

دەبـــن بەترووسکــــە
بە گلپـــەو بڕووسکــــە

وەك خۆرەتاوی پاك
جهان دەكەن رۆناك

o

ئەی شەمشەكوێرە
بە دووركەوە لێرە

برۆ بەدوور كەوە
بۆت ناكوژێتەوە .

چرای من : راستی‌یە
شەوقی: سەربەستی‌یە

بە خوێنە سۆتانی
شەهیدە ، زمانی

- برای من !
وەرە پێش چرای من .

کارەساتی سەربەستی

«کە شۆڕشی فەرەنسا، گەیشتە پلەی تۆقاندن، یەکێک لە قوربانییەکانی ئافرەتی جوانو خوێندەوار (مەدام رۆلان بووم. ئەمەش کە بۆسەر بڕینیان برد، لەبەردەمی چەقووی گەورەی سەربڕین(جیلۆتین)دا پێی داچەقانو قیژاندی ؛ ئای سەربەستی بەچەندان تاوان بەناوی تۆوە دەکرێن ، »

۹٦۸

لەسەر گۆڕی دیموکراسی
کە سەر بەستییان هەڵواسی

بیر، گریاو پرچی دارنی
رژیم، شێتانە پێکەنی

٥

کۆنو تازە ..
کامیان لە کام جیاوازە

سوکرات دەبێ ژەهراو فڕکەی
جەللاد سەری حەلاج بڕکەی

مەدام رۆلان

لەبەر دەمی جیلۆتینا
سەری بەرزت دانەوینە

خوێنەو شۆڕش

ئازادی ..

ئادەمیزادی ... !

چیش

٥

ـ : ڕێی سەربەستی تاریکەو دوور
کێ هەڵدەکا بەیداخی سوور ؟
کێ دەبێتە بڵێسەی نوور؟

ـ : من بڵێسەم، من بەیداخم
هەزار سوکراتو پالاخم !

گیانم : ئاگر
خوێنم: نەوتە ،

سەربەستی:

کلبەم،

پڕتەوتە.



- یان پالاخ لاوێکی چیکۆسلۆڤاکی بوو بۆ دەربڕینی ناڕەزایی بەرامبەر بەرووداوەکانی ساڵی (١٩٦٨)ی ئەم وڵاتە لە گەورەترین مەیدانیشاری (پراگ)دا خۆیسووتاند.

دیسـان سـەربەسـتی (١)

(ئادەمیزاد مەحکومـە بەمردن ، بەلاّم لـە هـەر هەڵوێستێکی ژیانی رۆژانەیدا توانایی هەیەبڵی (ئا)یاخود «نا»٠واتا،رووداوەکانی دەوروبەری قەبوول بکات یا نەکات ٠ هـەر ئـەم توانایی ئا) و « نا » گوتنە ، جەوهەری سەربەستی یەو ، هـەر ئەمەشە پاکانە بۆ بەرپسیاری ئادەمیزاد دەکات ٠)

ئینسـانێکم ،
هەمیشـە هەڵواسـراوم ،
بەیێك داوە دەزووی خاوی هەبوونا
لە لێواری تاریکایی نەبـوونا

گیانـدارێکـم ،
کورتە ماوەی ژیانـم
هەرگیز بەسەر حوکمی مەرگا زاڵ نابـم ،

لـــه نێوانــی ،

ئاوات و نائومێدی
مەترسی‌و دڵنیایی
هەڵـواســـراوم ،
لـە سەر لێوی پۆشـایی

دوێنێی مــردوو
بەیانی‌ی دانەهاتوو ،
هیچ کامەیان ، لەم کاتەدا هی من نین ،
مەگەر ئێســـتام ،
کاتی ئێســتای ژیانــم ،
کە هەست دەکەم ، کەمێك گۆشت‌و ئێسـقانم ٠

ئەی ئێستاکەم ،
دیلـی تـۆ ، نیـم
ســەربەستم
مەحکومیش بـم ،
بــە تــۆ
بە خـۆم
دەوەســـتم ،

ه

١ ــ لە حەفتاکاندا بڵاو کراوەتەوە ٠

هەمیشە سەربەستی

«هەر سەربەستی مەرجی بنەڕەتی مرۆڤایەتی مرۆڤە»:

کاروانی بیر ،
سەختە ڕێگای هەورازی •
هەر بستێکی ،
قوربانی‌یەك دەخوازی •
هەرهەنگاوێك ،
لەم ڕێگایە دژوارە •
شەهیدێکە ،
هەڵواسراوی سێدارە •

کاروانی بیر ،
دەڕوا بەرەو هیوای دوور •
لە تاریکی ،
بەدی دەکا ئاسۆی سوور •
پڕ لەزامە ،

ژێر قاچی ، لەپی دەستی ٠
ماندوو دەبێ ،
بەڵام هەرگیز ناوەستی «١»

کاروانی بیر ،
کاروانی خوێن و ئێسقان ٠
کاروانی مێژووی ئینسان ٠
دەڕوا بەرەو مەبەستی ،
ماندوو دەبێ ،
بە چۆکدا دێ
بەڵام هەرگیز ناوەستی «٢»
لە ئاسۆی دوور
تاوچاو بڕکا بەرەو ژوور ،
دەجریوێنێ ،
مەستی دەکا ،
بانگی دەکا ،
رایدەکێشێ ،
نیگای چاوی سەربەستی ٠

٥

کاروانی بیر ،
دەڕوا بەرەو مەبەستی ،
ئادەمیزاد ،
هەردەگاتە سەربەستی

---

١ ، ٢ ـ بە شێوەی هەولێر دەخوێندرێتەوە ٠

خۆشی خوێن

يادى پێشەواى شەهيد[1]

(قازى محمد)

مەهاباد • مەهاباد ، ئەى لانەى شێرانم
يادى تۆ ئاگرێك تاودەدا بۆ گيانم

تا دوێنێ مەهاباد بە مليۆن قەومى كورد
بەرەو تۆ دەوەستان سەجدەيان بۆت دەبرد

قيبلەگاى هيوا بووى ، سەنگەرى ئازادى
شەفەق بووى بۆ شەوى تاريكى بێدادى

پرشنگى ئومێدى گەلێكى ژێر دەست بووى
چريكەى تەكانى گيانێكى سەربەست بووى

گيانى كورد • ميراتى زەردەشتو ميديا
كە دەژى تا هەتا لە دەشتو لــــە چيا

مەهاباد ئەى شارى بچكۆلەى كوردستان
ئەى دايكى پێشەواو هەزاران سەربەستان

پێشەوای چاکترین نموونەی دڵپاکی
پێشـــەوای بڵێســـەی پیـــرۆزی ڕۆنـــاکی

پێشەوای قارەمان ، پێشەوای فەرماندار
پێشەوای بۆ وڵات سەرو ماڵ فیداکار

ئەو تەمەن لە چل ساڵ تێپەڕ بووی نازدارە
نەترساو لە مردن ، لەپەتی سێدارە

مەهاباد ، ئەی دایکی ئەو چاکە ، ئەو پیرە
یادی تۆو کوڕی تۆ لە دڵمان جێگیرە

ڕۆژی خۆی لە لووتکەی بڵندی کوردستان
پەیکەرەك دەچەسپێ ، بەیادی هەمـــووتان

پەیکەری سەرکەوتن ، ڕابەری پێشکەوتن
نشانەی خەبات و نیشتمان پەرستن

تاهەتاش بۆ نەوەی ئێمە ئەو پەیکەرە
ئەستێرەی ئومێدو هێزدەرو ڕابەرە



---

١ ـ لـە پەنجاکانـدا بـڵاو کراوەتەوە .

(بەردێـك و جامـی سەرێـك)

کەمێك مێـوژ ، نان ، دوو نوور دوو
کـانیـــەکو پیـــرە دار بـەڕوو

بەردێـك ، تفـەنگێکی پێنـج خـۆر
سـندۆقێـك گوللـەی سـەر بەمـۆر

کـوردێك ، با هـەر زۆربـێ دوژمن
رێگـایـان نـادا تێپـەڕ بن

ـ ئـەی مێگـەلی گـــورگو بەراز
نەمـرم لێـــرە نـابن دەربـــاز

ـ هـۆ کـوردەکەی پەسـتەك لەبەر
نەیدەیـە دەسـت دوژمن ، سەنگەر

ڕێگەیان نەدەی تێپەڕ بن
با دیل نەکرێن منداڵو ژن

ڕۆژەك، دووان حەفتەی بردە سەر
نەیدایە دەست دوژمن ، سەنگەر

بۆ مبایێك ، وەك کوێربی بۆمبا
گۆشتو دارو بەردی لێکدا

ئێستاش ئەو چوار گەزە خاکە
لای کوردان پیرۆزو پاکە

بەردێکو جامێکی سەرە
وەك مەزارگای پێغەمبەرە (١)



---

١ ــ لە پەنجاکاندا ، کاك عزالدین مصطفی « ئێستا دکتۆر » ، کردی بە عەرەبی و لە گۆڤاری « الثقافه الوطنیه »ی «بیروت»دا بڵاوی کردەوە ٠

بە یادی میری سۆران

« لە شاری ـ رواندز ، هێشتا دوو شوێنەواری (محمد پاشا) بەر چاون . لە سەر لووتکەیێکی بەرزدا ، بەرامبەربەچیای ـ زۆزك ـ قەلاتی پاشایەو ، لەو بەری خەرەندی خۆر هەلاتی شارەکەش ، ـ قۆنکرە ـ ی (شەمام)ە . سەرەنجامی ئەم میرە گەورەیەش ، لەسەر چاوەکانی مێژووی نەتەوەکەماندا ئاشکرایە زار بە زاریش گەڕاوەتەوە ، کە (وەستا رەجەب) ، لە دوای میر ، خۆی بە خەرەندێ دا هەلدێریوە . دوو تۆپ لە دەستکردەکانی ئەم وەستایە بلیمەتە ماونەتەوە . یەکێکیان لەبەر دەمی سەرای رواندز ، دانرا بوو . ئەویتریان . لە مۆزەخانەی چاکی کۆن ـەە ، لە بەغدا . ئەمەی دووایی‌یان ، کەم و زۆر وەك لە کۆتایی ئەم هەلبەستەدا گوتوومانە ، وەهای لەسەر نووسراوە »

دیانە : سالی ١٩٦٨

ئەی قەلاکەی سەر لووتکەی بەرز ، وێرانی ـ
سۆران ، پێ شێلی ژەندرمەی تورکانی

کەی سۆران دوای میری گەورە سۆرانە ؟
کوا رواندز جێی نازی کوردستانە ؟ !

دەك لاڵ بم بۆ ئەو زەمان و ئەو دەورە
کە پەنجا هەزار سوارەی میری گەورە

پاسەوانی چوار گۆشەی کوردستان بوون
چاوشکێنی ئەستەمبوڵو تاران بوون

مەخابن بۆ ئەم مالارە ، ئەم میرە
لە زیندانی سوڵتان پێ بە زنجیرە

لە تەرابزوون شەهیدیان کرد ، ئەی هاوار
ئەی فرمێسك ، برژێ بەتاو وەك روبار

ئیتر چۆن گەلی رێی مەرگی دوژمن بێ !
چۆن رواندز مایەی سەر بەرزی من بێ !

سوڵتان ، تاجو تەختی تۆش ژێراو ژوور بێ
بە خوێنی خۆت ریشت لە خوێندا سوور بێ

کەی ئەمە رێگای ئایینو ویژدانە ، !
چۆن میوان کوشتن ، فەرمانی قورئانە ؟ !

(وەستا) ، دەزگای چەکسازی تێکشکێنە
بەخەرەندا دووای میر خۆت هەڵدێرێنە

ئەکەی بۆ دوژمن لوولەی تۆپ دارێژی
چونکە خوێنی کوردانی پێ دەرێژی

ئەو تۆپەش کەوا تالانی سولتانە
رۆژێك دەبێ دانرێ لە مۆزەخانە

هەرکێ ی دیتی ، بخوێنێتەوە : ـ دەستکردی ـ
وەستا رەجەب ـ دایڕشت بۆ میری کوردی .

شریقەی ، وەك گرمەی هەوری بەهارە
دوژمنی میر لە کیانی خۆی بێزارە . ،

ئەی قەلاتی پاشا ، گەرچی وێرانی
لای من هێشتا جێ ی نازی کوردستانی

٥

بۆ کۆریا

(بە بۆنەی شەڕی کۆریا نووسراوە)
ساڵی ١٩٥١

سەیری ئەو گەنم ڕەنگەی ئاگراوی
چۆن سەرکەوتن لافاوی دەکا لە چاوی !

چەند بەبێ باکی مل دەنێ لە مردن !
لای وەك ئاهەنگی بووکە هێرش بردن

ئەو پیاوە پێش چەند ڕۆژێك زۆر هێمن بوو
خەریکی ئیش و کارو ڕێکخستن بوو

تازە زەویی کەوتبوە دەست ، دەیکێلا
دڵنیا بوو جێی ناهێڵن لەمەولا

خانووی تازە ؛ بناغەی باشی دامەزراند
بە کامی دڵ باخی بەر ماڵی داچاند

کورو کچی بۆ مەکتەبێ لادی نارد
دەردە سەری کۆنی بەخاکا سپارد

یەکەم جار بوو ئۆخەی دەکرد لە ژینا
جووت بوو لەگەڵ ئاوات و خەو بینینا

بەڵام ئایا دەروون پیسی و بەدکاری
یان ئارەزووی خوێن رشتن و زۆرداری

ماوەی دەدەن ژینی تاسەر ئۆخەی بێ !
تیرلە خەوی دووای ماندوو بوون پرخەی بێ !؟

نەخێر دوژمن ئەو خەوەی نیوە چڵ کرد
لە پێش چاویا کۆرپەی هیوای پەڵپەڵ کرد

لە رۆژێکدا ، لە تیرینەی بەهارا
ئای چۆن خەوی حەسانەوەی لێ تارا

لە ئاسمانی دێوە قەڵێکی ئاسن
وەکو تەزرە باراندی هێلکەی مردن

(۱)
قەڵێك ، دووان ، رەوبوو زیاتر لە هەزار
دەفرین بەرەو ژوورووی وولات ، بەرەو شار

هەر شوێنێکی بەسەریا تێ دەپەڕین
دەیانکردە دۆزەخێکی ئاگرین

پاشان بەسەر دێدا کشا لافاوی
دوژمنێکی دەست و پەنجە خوێناوی

رۆڵەی ئازاش دەستی دایە تفەنگی
پێی داچەقاند هەر وەکو شێری جەنگی

بانگی کردە خەڵکی گوندی ،، دەی کارێ
دەردێك نیە ، نەبێ چارەو تیمارێ

با ئەم لافاوە بەر بگرین بانەکشێ
با پتر ئەم وولاتە دا نەپۆشێ

خەلکی گوندیش ، هەریێکە بوو بە شێری
ئەو شێرەی پڕ بە چاوی گڕ دەنێرێ

بەدارو بەرد ، پارچەی ئاسن ، تیخی کول
هێرشیان برد بەلام هەر یێك پۆلا دڵ

شەڕ گەرم بوو ٠ رژا گۆمی خۆێنی گەش
لاشە کەوتن بە سەریێکدا پێنج و شەش

دەوامی کرد ئەو شەڕە تاهێوارە
چە حەشری کرد ئەو دەست بەجانبێزارە

داخی گران ، کە نزیك بوو سەرکەوتن
لە سەد لاوە پێکای دەستڕێژی دوژمن

کەوتە سەر خاك ، گوتی :، سەد ئاخ و هاوار
بە چاوی خۆم نەمدی شکانی زۆردار ٠،

دلنیابە ئەی جەنگاوەری ئازا
نیشتمانت تا هەتا سەرفرازە

هەر میللەتێك كوڕی وەك تۆی بۆ بمرێ
ژێر ناكەوێ و دەست و پەلی نابەسرێ

٥

---

١ ـ مەبەست شاری (پێونگ یانگ) ە .

سەنگەری ئازادی

سالی ٩٥٣

سەنگەری ئازادی‌یە کێوانی کوردستانەکەم !
یان وەکو پەرژینە بۆ پاراستنی بوستانەکەم ؟ !

لێم دەپرسن بۆچی بێ دەنگ نابی وەك ئەو عالەمە
یا لەبەرچی پێڕەوی ئایینی سەر بەستان دەکەم ؟ !

من کە رۆڵەی میللەتی کوردی هەژارو ژێر دەسم
بێگومان هەر حەز بەئازاد بوونی ژێردەستان دەکەم

من کە پەروەردەی هەواو خاکی وولاتی میدیام
کوردم و هەر مەیلی بەفرو شۆڕشی زستان دەکەم

شۆڕشی زستان نەبێ فەسلی بەهارمان چۆن دەبێ !
خوێنی کورد تا ئاونەدا گشت خاکی کوردستانەکەم

پێم بلێن چۆن دێتە بەر باخی ئومێدی قەومی کورد !
دەست لەمل یێك چۆن دەکەن گەرمیانەکەو کوێستانەکەم

نامەیێک لە بەندیخانەوە

بەندیخانەی کەرکوک ـ سالی ١٩٥١

هاورێم
هاورێم
گوێ بگرە لێم
چیت پێ دەلێم
بیلێ بە هاورێکانیتر
سووتێنەرانی وەک ئاگر

تێکۆشەران
کۆل نەدەران
کرنووش بۆ زۆردار نەبەران

ئەوانەی هەرگیز نابەزن
پەنجەی‌نەمزانی ناگەزن

ناگۆرێن لانادەن لە رێ
دەرۆن بەرەو پێش پێ بە پێ

ە

هاورێم
هاورێم

گوێ بگـرە لێـــم

تێکۆشام ، گیرام ، دەست بەسـرام
کـۆتو زنجیر لە پـێ کـرام

بردمیان بـۆ ژوورێکـی تەنگ
لـەسەریان داخستم خەپەنگ

لـە نێـو جەرگەی تاریکیـا
هیـوام دەدیتو سەوزە گیا ..

بـە هارو گـوڵیکەی نیســان :
ژیانــی داهاتـووی ئینســان

٥

بۆ مامۆستا گۆران

لە دوای بڵاوکردنەوەی تۆپەڕاکێی (ئەنجامی ئەژدەهاک) ی شاعری گەورە نوسراوە .

ئەی کانی شیعرو هەڵبەستە
وەی باخی گوڵی سەردەستە

دانەری هۆنراوەی تازە
بلبلی هەزار ئاوازە

ئەی هەستی ناسك ، بیری روون
وەی دڵ هێندەی پیرە مەگروون

ئەی دەریای گەوهەر هەڵڕێژم
مامۆستای بەرزو بەڕێزم

(گۆران) ی گـۆرانی یخۆشم
توخـوا بـۆ دڵـی پەرۆشـم

سـەرەنجـامـی ئەژدەهـاکـە
تەواوکـە بـەم شـعرە چاکـە

هەر داسـتـانێکی پەنهـانـە
لـە مێژووی ئـەم کوردسـتانە

وەك خـۆر بەرزو ئاشکرای کـە
پێشکەش بـە خەڵکی دنیای کـە

نیشاندە ئێمـەش وەك ئـەوان
هەمـانە کەلێك وشـەی جـوان

٥

فرمێسک و شیوەن

فرمێسک

دوڕە یاخود گەوهەری نایابە !
یان تکەی هەلمی دڵی پڕتابە !

شەونمی سەر نێرگزی چاوانە
فێنکە ، گەرچی وەکو تیزابە

یێك دڵۆپەی بەسە بۆ غەم شۆرین
کە هەزار دەریای سپی لاینابا

لە وەتی ئینسان هەیە ؛ فرمێسك
بۆ هەموو چاوو دڵێك ئەربابە

ئەی دڵۆپەی فێنکی ئارامدەر
دەی وەرە سووتا دڵم ، خێرابە

١

شیوەنی : مجید جوکل دژەیی جوانەمەرگ

(۹۲۵ ـ ۹٦۸)

«کاکی جوانە مەرگم ئاموزاییێکی زۆر خۆشەویستم بوو ٠ لە سالی (۱۹٥۲)دا لە بەغدا ،خوێندنی حقووقی تەواو کردبوو لـە سالی ۱۹٦۸ ، بـە نەخۆشـی دڵ ، کتوپڕ بەجێی هێشتین‌و هێشتا هاوسـەرەکەی ، کراسـی بـووکینی کـۆن نەکردبـوو ٠ خەڵکێکی زۆر ، لە هەولێرو دەورو بەری فرمێسکی پڕلە سۆزیان بۆ هەڵڕشت ٠ »

چـەند دەگریێم بـێ فرمێسکـە گریانـم
نووکـی ئـازار گەیشـتە ریشـە گیانـم

داخی جەرگم تێجگار بـە سـفت و سـۆیە
لە خـانەی دڵ ، قـوڕ پیـوان‌و رۆ رۆیـە

جۆشی گریان ، لـە گەروومـدا وەسـتاوە
سەر چـاوەی چـاو دڵۆپەی تـێ نەماوە

بۆیـی ، دڵم لـە سەر خۆیە سـووتانـی
بۆیی چاوم بـێ فرمێسکـە گـریانـی

ئەی دڵ بەسە ، با کڵپە کا سووتانت
سەرچاوەی چاو با هەڵقوڵێ کریانت

شینی لاوان ، دەبێ زۆر گەرم و کوڕ بێ
ئاوی چاوان ، وەك چاوی ئاوان خوڕ بێ

بۆ کاکی خۆم ئیمڕۆ شیوەن دەگێڕم
بەهارێکەو بەژێر خاکی دەسپێرم :

باتازە بووك ، ئاڵای سووری دابدڕێ
با بەرگی رەش ، لاڵ بم بە بالای بگرێ

با رەنگی روو زەردتر لە زەعفەران بێ
با گۆمی چاو پڕ یاقووتی گران بێ .

(کاکە مجید) دەك بشکێ پەنجەو دەستم
چۆن دەتوانم ، شیوەنی تۆ هەڵبەستم

چۆن دەتوانم ، ئەی هاوار ، چۆن بتوانم
ئەی خوای گەورە کەمێك ئارام بۆگیانم



مادام گشتمان ، گیان لەبەرو ئینسانین
بە ناچاری ، لەم ژیانە میوانین

ئیمڕۆش نەبێ ، بەیانی جێی دەهێڵین
هەموو وەك یێك بناغەی بەردی کێلین

ئەوەی بۆ پیاو لەم جهانە بەکەڵکە
هەر ئەمەیە ئەم هەموو دۆست و خەڵکە

دوای مردنی بڵێن یادی بەخێر بێ
گیانی پاکی لە ئاوی کەوسەر تێر بێ

کاکی منیش ، نموونەی دڵپاکی بوو
پیاوەتی بوو ، هێمنی بوو چاکی بوو

بۆ کوردستان ، دڵسۆزێکی بی‌خەش بوو
بڕوای بەکورد ، وەکو ئەستێرە گەش بوو

جوامێرەك بوو لێ‌وەشاوەی جوامێری
چاو تێرەك بوو سەر بڵندی چاو تێری

وەك گوڵ لە هەرکۆمەڵێکدا دیار بوو
ژیان تازە لای ئەو وەرزی بەهار بوو

چەند بێ‌بەزە ، دەستی مەرگی نابینا
گوڵی ژینی وەراند بۆ ژێر زەمینا

گەرچی کەلێك ئاخیان بۆ هەڵکێشاوە
گەرچی کەلێك داخی بەجەرگان ناوە .

بەڵام من لە بیری ناکەم تاماوم
ڕەنگ و شێوەی وون نابێ لەپێش چاوم

٥

شیوەنی : حسن تۆفیق *

« خوا لێخۆشبوو ، لاوێکی کوردی خەڵکی سلێمانی بوو ، ئاوارەی (سووریا) ببوو . لە قوتابخانەی ئامادەیی شاری (درعا) ، دەرسی کیمیای دەگوتەوە . لەپشووی نیوەی ساڵدا ، هاتبوە (دیمەشق) بۆ ئەوەی بچێتە قاهرە ، کە چی ، لە نیوەی شەو داو ، لەو ئوتیلەی کەلێی دابەزیبوو ، جوانەمەرگ ببوو . ئەم رووداوە ، کارێکی زۆری تێ کردین و بۆ ماوەیێکی درێژ بوو بە هۆی پەژارەیمان » .

دیمەشق - ساڵی ١٩٥٨

لە پڕ هەڵوەری خونچەی ژیانی
دوور لە شارەکەی خۆشی بابانی

دوور لە باوەشی دایکی چاوەنوارڕ
کە خۆی قوربانی دەکرد هەزار جار

بە ئاوارەیی کۆچی دوایی کرد
هیواو ئاواتی بۆ ژێر زەمین برد

کاك حەسەن ئێمەی دۆستو برادەر
بڕوامان نەکرد بڕواش ناکەین هەر

چۆن ! چۆن بڕواکەین ! چۆن بڕواکا دڵ؟
دوێنی هەر دوێنێ جوانتر بووی لە گوڵ

هەر دوێنێ شەو بوو قاقای پێکەنین
دەزرنگایەوە وەك بەستەی شیرین

هەر دوێشەو دڵت پڕ بوو لە ئاوات
چین چین خەیاڵت، بە بیردا دەهات !

دەتگوت دەچم بۆ قاهیرەو کەرنەك
ئەهرام ئەبو الهۆل ، دەبێنم یەك یەك ،

لە سەر رووی نیلا شەوی مانگ تەواو
کلیۆپاترەی جوان دەبینم بەچاو

هاوین ئاوروپاو هەوارگەی خۆش خۆش
لیان ، وەك دڵبەر دەگرمە نێو کۆش

حەسەن ، ئەی برای کوردی دوور وڵات
مردن رێی نەدای بگەی بە ئاوات .

ئەشکا تێنووتیی دنیا گەڕانت
نابینیتەوە شارەکەی جوانت

ناڕۆی بۆ میسر ، قاهیرەو کەرنەك
ئەهرام ، ئەبولهۆل نابینی یەك یەك

وا بەڕێت دەکەین بۆ گردی سەیوان
بۆ ژێر سێبەری داری ئەرخەوان

بۆ کۆشی دایکی جگەر بڕاوت
کەویردی رۆژو شەوی بوو ناوت

تا تێر تێر ماچ کا ، چاوت ، روومەتت
وەك شێت هەلمژی تۆزی هوربەتت

تا بگری بە کول ، بیکا بە هاوار
بێنێتە لەرزە ، دارو بەردی شار

ئەی برادەران ، خزمی شار ، چین چین
برژێنە مالی میوانی شیرین

دارە بازەکەی بخەنە سەر شان
یەکجاری بیبەن بۆ گردی سەیوان

وەك ئێوەش ، لە شام ، بۆ حەسەن بەخوڕ
دەڕژی فرمێسکی چاوی گەرمو کوڕ

٥

شیوەنی مەلا حوسێن

« مەلا حوسێن ، پیاوێکی قسە خۆش و نوکتەزان بوو و مەحرەمی ماڵمان بوو · بێ ئەوەی پێویستی پێوە هەبێ ناز ناوی (فەهمی)ی بۆ خۆی دانا بوو · مامۆستا (موخلیس) · لە نامەیێکی دا ، بەم دوو بەیتە شیعرە ، ئاگاداری مردنیی کردم · منیش بەم هەڵبەستە وەڵامم دایەوە · »

دیمەشق ـ ساڵی ١٩٥٧

لە (موخلیس) ەوە :

هەمدەمی رۆژو شەوت کێ بوو لە بۆ دەفعی کەدەر
دوو سەرەی چۆل کرد لە دنیادا نەما رۆیشتە دەر

وەك بەخێر هاتیتەوە ، ساتێ برۆ سەر قەبرەکەی
یێك دوو بەیتی بۆ بخوێنە بەڵکو سەر بێنیتە دەر

وەڵام :

مامی خۆم ئوستادی گەورەو خۆشەویستی پڕ هونەر
ڕۆژی جەژنە نامەکەی ڕەنگینی تۆی پێدام تەتەر

نامەکەت بۆنی گولستانی وولاتی لێ دەهات
شعرەکانت هەر یەکە نرخی دورێکە سەر بەسەر.

شعرەکانت هەر وەکو هەورە تریشقەی نەو بەهار
جۆگەلەی خوێنیان لەسەر چاوەی دڵم هێنایە دەر

پێم دەڵێن ئاوار لە خۆت بگری لە کونجی غوربەتا
(هەمدەمی ڕۆژو شەوت) ڕێگای بەهەشتی گرتە بەر

ئەی عەزیزی دڵ (حوسێن فەهمی) دەبێ بڕوا بکەم ،
بێ دوعا خواستن لە کاکی خۆت دەکەی مەیلی سەفەر ؟!

تۆ کە پەیمانی وەفاداریت لە گەڵ من بەستبوو
چۆن دەبوو ئەوها بە جێم هێڵی بەبێ پرس و خەبەر ؟ !

(دووسەرە) بێ‌ی تۆ لەلام وێرانە گەر بڕوا دەکەی
زەحمەتە ئیتر هەتا ساتێکی تێدا بەرمە سەر

بۆ نیشانەی باوەفاییمە لە شامی دوور وولات
بۆت دەکەم شیوەن بە شعری جوانی وەك دانەی گوهەر

ە

شانۆگەری

سـوارو کچـه میر (١)

« شانۆگەریێکی هۆنراوەیە لە دوو پەردانذا »

شارە زوور ـ ١٩٦٤ ٠

پـەردەی یێکـەم

سەردەم : پتر لە پێنج سەد ساڵ لەمەوبەر ٠
کـات : دەمـی خـۆر ئاوابـوون ٠
دیمـەن : تەلاریێکی دوو نهۆم لـە نێـو باخێکـداو لـە بنـاری شاخێکدا لای پێشەوەی دیوەخانو لای پشتەوەی ئاوماڵە ٠
کچـە میـر : شۆخێکی بیست ساڵی یەو لـە سـەر بـانی بورجی تەلارەکەدا ، بە پەرۆشەوە بە هەموو لایێکدا چاو دەگێڕێتو هەسـت رادەگـرێ ٠
سـوار ئەسپێکی کەوێت : لـە سـەر خـۆوە ، بەرەو کۆشـکو تەلارەکە ، بەرێگاوە دێتو نیشانەی ماندوویەتی لە خـۆیو لـە ئەسپەکەیەوە دیارە ٠

سوار :

(کچە میر لە سەربانەوە دەبینێ دەیناخێوێ)

ئەی جوانی سەربانی ئەم کۆشك و تەلارە
جێ هەیە بۆ یێك شەو میوان بێ ئەم سوارە ؟

ڕێبواری ڕێی دوورم ئەسپەکەم پای چەپی
زامدارەو کەوتوە نالی هەر چوار لەپی

بە زەحمەت بتوانی بەم هێوارە وەختە
سەر کەوی لەم شاخەی هێندە بەرزو سەختە

(دەستی بۆ لای شاخەکە هەڵدەبڕێ)

کچە میر :

ڕێبواری ڕێگای دوور ئەم شوێن و هەوارە
سەد پشتە قۆناغی میوان و ڕێبوارە

بەڵام ئاخ چەند ڕۆژە لەم کۆشکی حەوت ڕەنگە
هەر ژن هەن بۆیێ وا بێ چرپەو بێ دەنگە

من خوشکی تاقانەو کابانی حەوت کاکم
چاوەڕێی هاتنەوەی حەوت شێری بێ باکم

دەمێکە ڕۆیشتوون بێ سەرو سۆراخی
نە نووسکەی تاژی دێ نەپرمەی وولاخێ

سوار :

ئەی خوشکی چاوەڕێی حەوت برای شیروە شێن
بێگومان ئێستاکە بەرەو مال بە غاردێن

گەر زۆریش دلتەنگ و پەرۆشی سۆراخی
بلێ تا ئەم سوارە تاوبدا وولاخی

بگەڕێ بەدووایان جێ بەجێ شوێن بەشوێن
بانگیان کا خوشکتان هەناوی بوو بە خوێن

کچە میر :

(بۆ نیشاندانی تەریق بوونەوە دەستی راستی دەخاتە سەر لا روومەتی) .

هەی بۆ خۆم شەرمەزار ئەی ڕێبواری ماندوو
ببوورە لە منی غەمخۆری یێك ئۆر دوو

دەی فەرموو دابەزە لە حەوشەی دیوەخان
ئەسپەکەت بەردە سەر ئاخوڕی پێش دالان

هەر ئێستاش کارەکەر بۆت دێنێ نان و شیو
لە قاپی زێریندا لەسەر سینیی زیو

(سوارەکە دادەبەزیت و ئەسپەکەی لەسەر ئاخوڕی [illegible]
دیوەخانە دەبەستێتەوە . دەچێتە حەوشەی دیوەخان و [illegible]
دەبێ بە پێپلیکانەدا بۆ هەیوانی دیوەخانە سەرکەوێ .
لەو کاتەدا کارەکەرێك دێتە بەر هەیوانەکە).

کارەکەر :
[کچێکی جوانکیلانە]

ڕێبواری بەشێوە ئاغای و بێ نۆکەر
خاتوونم دەفەرموێ بەخێر بێی بەسەر سەر ـ

پیووری کەس نەبوو لەم گەورە دیوانە
وەربگری جڵەوی ئەسپی ئەم میوانە

دوێنێکە قاوەچیی ڕەوان کرد بۆ پسیار
بۆی بکا سۆراخی حەوت براو خزمەتکار

سا فەرموو سەرکەوە تەشریف بەر هەیوان
دامناوە مەسینەو دەستشۆرو سێنیو نان

سوار :
[هەلوەستە دەکا]

ئەی جوانی جێی ڕازی ئەو پەری ڕوخسارە
پێی بلێ مل کەچی فەرمانە ئەم سوارە

(دەست دەخاتە سەرسینگی)

هێی بلێی بۆیێکە بە تەنیا ڕێبوارم
لە ڕێگا ـ بۆی لاڵ بم ـ کوژرا خزمەتکارم

ئەگەرچی لە تۆڵەی چەند سوارم داماڵی
بەڵام هەر بێ باوك مانەوە منداڵی

هەر ئەمشەو میوانم گەر هەر حەوت میرزادە
بێنەوەو شاد بکەن ئەم خوشکە ناشادە

گەر نەشبوو سۆراخیان، هەتاکو بەیانی
پەیمان بێ‌و پیاوی پیاو یەکجارە پەیمانی

خۆم دەڕۆم بە شوێنیان دەگەڕێم شارو دێ
چوار گۆشەی کوردستان شوێن بە شوێن جێ بەجێ

قاوەچی : [پیاوێکی حەفتا ساڵی]

[بەهاوار و شیوەن
دەگاتە بەردالانی
دیوەخانە]•

ئەی هاوار ئەی هاوار
هەی ڕۆ ڕۆ هەی ڕۆڕۆ ئەی هاوار ئەی هاوار
خزمەتکار
هەی ڕۆ حەوت میرزادە وەی ڕۆ حەوت خزمەتکار

خاتوونم میر کچم قاوەچی دەك لاَل بێ
بۆچ دەبێ فنجانی هەر رەش بێو هەر تاڵ بێ

دەك بمرم لە شکری بێگانەی ئەو خوارە
بۆ تالاَن رووی کردە ئەم دەشت و بنارە

پێنج رۆژان گەرم بوو مەیدانی رمبازی
جریدو مەتاڵو شیرو تیر ئەندازی

هەر حەوتیان ، هەر چواردە شێرانە لە مەیدان
سەد سواریان لە دوژمن لە ئەسپان فڕێدان ٠

بەلاَم ئاخ ، چی بڵێم ؟ چۆن بیلێم ! ناتوانم
دەك بمرم وەی کوێر بێ بینایی چاوانم

کچە میر :

(لە سەرهانەوە ،
بە لە خۆدانەوە)٠

ئەی هاوار ٠ کواحەوت میر؟ کوادەستەی خزمەتکار!
کوا ئەسپ و کوا ڕەختی زێرینی چواردە سوار ؟

دێتە گوێم ٠ هۆ هۆی سوار رمبەی غار لۆلۆی میر
پرمەی ئەسپ غرمەی رەخت چرکەی شیر ورشەی تیر

بێکەس خۆم ، وێرانە ئەم گەورە هەواره
خۆت بکوژه ئەی خوشکی تاقانەو بێچاره •

سوار :

(رادەکاتە بەردالآنی دیوەخانو
روو بەرووی قاوەچی
دەبێ،تێی دەخوڕێ)•

چ روویدا ! لەبەرچی ئەم بانگ و هاواره ؟
ئەی کابرا نیشانەی مردنت لێ دیاره !
لام وایە هاواری میر کچ هات لەسەر بان ! !

قاوەچی :

(بە هەنسکی گریانەوه)•

ئەتو کێی ؟ بەم وەختە چی دەکەی لە لامان ؟

وێران و خاپووره ئەم لانەی بێ شێره
لە شکری بێگانە لە ڕێیە بۆ ئێره •

بە دیل چوو بۆی بمرم خاتوونی میرزاده
لەم بەندە مەرگی ڕەش گەر بیکا ئازاده

سوار :

(بە توندی)

تێت ناکەم خێراکە بڵێ چی قەوماوە !
وەکەرنا بەم شیرە زمانت بڕاوە ! ؟

[دەست دەخاتە سەر شیرەکەی]

قاوەچی :
(بەگریانەوە)

قوربانی دەستت بم دەی ببڕە زمانم
هەڵکۆڵە بەخەنجەر گلێنەی چاوانم
تا نەیلێم تا هەتاش نەیێتە پێش چاوم
ئەنجامی چواردە سوار حەوت میرو حەوت پیاوم

سوار :

[بە هەر دوو دەستان لە ڕانی خۆی دەدا •]

مەخابن • پەك بۆ ئەم هەواڵە ناخۆشە

کارەکەر :

« بە لە خۆ دانەوە ، لە بەر هەیوانەکە بە دیار دەکەوێتەوە • »

ئـەی هـاوار ، خاتـوونـم کەوتـوەو بێهـۆشـە

سـوار :

(بـە کارەکـەر)

کـەواتـا وەك پـەڕژین لـێ ی بگـرن دەروبـەر
باوەك شێت سینگی خـۆی نەداتـە بـەر خەنجـەر

(کارەکەر رادەکاتە ژوورەوە)

ئەمجـا (بە قاوەچـی)

تـۆش بـڕۆ لـە سـەر بـان تەماشـای ڕێگاکـە
بێگـومـان لـەم شـوێنە نـزیکـن ئێسـتاکـە

کـە نیزان راسـپێرە کلیـل دەن دەرگـاکـان ٠

(قاوەچی بەگورجی بۆ سەربان سەر دەکەوی)

(سـوار لە بەر خۆیەوە بەردەوام دەبـێ)

پەیمان بـێ هەتـا من نەکوژرێـم لـە مەیـدان ،

نـەهێڵـم دوژمـن پـێ ی دانێتـە ئـەم بـاخـە
بە خوێنم لـە دەرگای دەنـووسـم : یـا سـاخە

(هەلوەستەیێك دەكاو ئەمجا)

باخێـــرا ئەســپەكـەم بهێنمـــە قــەلاتـێ
ئـەوەكـا تــالانكـەر زوو دەســتی بیگاتـێ

(بـە گورجی بـە شوێن ئەسپەكەیدا دەچێو بـۆ ماوەیێكی زۆر كەم شانۆ چۆل دەبـێ) .

قـاوەچـــی :

[لە سەربانەوە بەدەنگێكی بەرز]

وا هــاتن ، گــەیشـتن نــزیكـەی چـل سـوارن
وا دیـارە بـــە تـەمـــای تـالانـی نـــازدارن

ســـــوار :

(لە هەمان كاتدا دەگەڕێتەوە سەر شــانۆ)

بانگیـان كـە بەیـانی ئـامـادەی مـەیـدانـم
ئەمشـۆكـە تیـژ دەكـەم شـیرەكـەی دەبـانـم

قـاوەچـــی :

(لە دوژمن دەخــۆڕێ)

راوەستن هەر کامتان بێتە پێش ئەم تیرە
تا شاپەڕ لە جەرگ‌و هەناوی جێ گیرە

یەکێک لە سوارەکانی دوژمن :

ئەی قەلی سەربانی ئەم خانەی وێرانە
بکەوە دەرگاکان ناتکوژین پەیمانە

قاوەچی :

(بە تەوسەوە)

نامکوژن ! بەم خوایە دەمێکە کوژراوم
هاتوون بۆ تالانی میراتی حەوت لاوم ؟ !

وا دیارە نازانن ئەم کۆشک‌و هەوارە
ئێستاکە مەلبەندی شێرێکی دژوارە

دەیبینن لە مەیدان سبەینێ بەیانی
خەریکە ساو دەدا شیرەکەی دەبانی

[سوارەکانی دوژمن لێیان دەبێ بە هەراو دەنگە دەنگ • لە مەیدانی پێش دیوەخانە دادەبەزن • لە سەرخۆ ، پەردە دادەرێتەوە لە گەڵ ئاوازەی مۆزیقای لاوکێک لە بارەی سوار چاکی] •

پـــەردەی دووەم

کـات : دەمی خـۆر هەڵاتـن

شـۆین : مەیدانی پێش دیوەخانە

دیمــەن : تەنیا سوار لە لایێکی مەیدانو سوارەکانی دوژمن لـە لایەکەی دی وەســتاون ٠

ســـــوار :

(هاوار دەکاتە سوارەکانی دوژمن)

کامتــانە گــەردەنـی پــەرۆشـــە بـۆ شــیرم
وەك راوکـــەر دەمێکـە چـــاوەڕێ نێچیـــرم ؟

ســـــوارێکی دوژمن :

(لەریـز دێتـە دەرەوە)

ئەی کابرای تەنیـا ســوار ئــەم مــاڵو ســامــانە
تاڵانـی ئێمـەیـەو حـەڵاڵـی خـۆمــانــە

سەد ســوارم پێنــج رۆژە لـە مەیدان کــوژ راون
لـەو ســەدە ، نـۆیانیـان وەك گلێنـەی چــاون

کوڕم بوون بـۆ برەی پشتم بـوون ، هێـزی دڵ
هـەرێکە لـە مەیدان بەرامبـەر بـوو بەچـڵ

بـۆ تۆڵـە سوێندم خوارد خوشکی حـەوت میرزادە
کـەسـەرو سـامـانیان بـەجارێك بـەربـادە

بۆ خۆم بـێ ، هاتووم تـا ئەو دیلە پەلکێش کـەم
بەیێك شـەو تیماری سـەد زامـی پـڕ ئێش کـەم

چیـت دەوێ ؟ وا دیـارە لـە گیانـت بێزاری !
یـان شتێك دەخـوازی و خزمێکـی هـەژاری ؟ !

سـوار :

نەخـزمـم ، نـەهەژار ، نـە لـەگیان بێـزارم
بـە رێکـەوت لـەم شـوێنە میوانـم ، زێبوارم

بـەڵام مـن لـەگەڵیان هـاوخـاك و هـاوخوێنـم
کـوردێکم فـەرمانی پیاوەتـی جـێ دێنـم ،

وا دیـارە هـەر تۆشـی ئـەو کەسـەی بەشوێنیا
دە رۆژە دەگەڕێـم وەکـو شـێت بـەتـەنیا

چەند سـوارێـك لـە ئێوە دوو حـەفتە لەمەوبـەر
لەو دیوی ئـەم کێوە تووشمان بوون بوو بـە شەڕ

پیاوەکەی دڵسۆزم بەجێما لەمەیدان
سوێندم خوارد لە تۆڵەی ، سەر کردەی جەردەکان

لەت لەت کەم ، بەم شیرەی دەبان و مووکارم
ئەمڕۆکەش ئەو ڕۆژە کە بۆی چاوەنوارم

سەر کردەی دوژمن :

(بەسوارەکانی خۆی)

تەمام بوو ئەمشۆکە لەم باخە زاوابم
بەیانی بۆ ئەولای ئەم شاخە ئاوابم

«بەدەست شوێنەکان نیشان دەکا»
بگەڕێم بەشوێنی ئەو کەسەی هات بەخۆی

هەر ئێستا رم لە سینگت ، شیردەدرێ لە ئەستۆی .
(ئەمجا بۆیەکێك لە سوارەکانی)
دەی خێرا بەیێك رم بەم سەگە هەڵواسە

(سوارێکیان تاو دەداتەمەیدان)

سوار :

(بەرەنگاری سوارەکەی دوژمن دەبێ)

هەی بەراز غـەنیمی گیـانی خـۆت بنـاسـه ٠

(بەمچەشنەلەشەڕیتەن بەتەنداچەند سوارێكلەدوژمن دەپێکێ لەو دەمەدا ، کچە میر لە سەربان بە دیار دەکەوێتەوە ەرگێکی رەشی پۆشیوەو پارچە کالآییێکی سپیی بەسەر شانیدا، اداوەو خەنجەرێکی رووتـی بەدەستەوەیە ٠ کەنیزەو کارەکە ـ رەکانی دەورەیان گرتوە)٠

چـە میر :

دەلـۆلـۆ دەلـۆلـۆ رێبـواری میوانـم
قـوربانـی یێـك دلـۆپ خوێنت بـێ ژیانـم

بەبـێ سـوود لەسـەر مـن خـۆت مەدە بەکوشـتن
خوات لەگەڵ ، منیش قـەت ناکەومە دەست دوژمن

سـەیریکـە لـە دەسـما خـەنجـەری دەبـانـە
بـۆ زامـی چـوارده سـوار چـاکترین دەرمـانە

سـوار :

دەلـێ لـێ دەلـێلـێ ئـەی شۆخی بـێ وێنە
پـرشنگـی روخسـارت وەك تیشکـی ئـاوێنە

ئـەی مێوەی سـەر چلـی ئـەم باخـی بهەشـتە
نـازداری کـارەکـەر وەك پـەری و فریشـتە

ئەم گەورە هەوارە چۆن دەبێ وێران بێ
چۆن بەژن و بالآی تۆ پێ‌شێلی دێوان بێ

فەرمان دە ، قاوەچی شیرین‌کا قاوەی تال
کارەکەر بەردەستەکەن کراس‌و کەوای ئال

ئەمڕۆکە ئاهەنگی تۆڵەی پازدە سوارە
سەر خێڵی بێگانە بەم شیرەم مردارە

(شیرەکەی رادەهەژێنێ)

کچە میر :

دەلۆلۆ دەلۆلۆ ئەی سواری لاو چاکم
بە یەزدان ، بە خوێنی هەشت پیاوو حەوت کاکم

(دەستی بۆ ئاسمان هەڵدەبڕێ)

پێشکەشی تۆی دەکەم ئەم بەژن‌و بالآیە

(بەژنی خۆی دەستنیشان دەکا)

کە سەروی رەوانی بەهەشتی خودایە

چاوەڕێم ئەمشۆکە لە بەژنم میوان بێ
بە زاوای لێ هاتووی حەوت گەورە میران بێ

ســـەر خێڵی دوژمن :

(وەك شێت تاو دەداتە مەیدان‌و دەستی بۆ لای کچەمیر هەڵدەبڕێ)

ئـەم بـەژن‌و بـاڵایـەت هـی خـۆمـە تـاڵانـە
ئەمشـۆکـە غـەنیمی حـەوت بـرات میـوانـە

ســـوار :

(هەڵدەکوتێتە سـەری)

ئەی پیســی بـەد فـەڕی بـە شـێوە شـەیتانـی
بـەم خـوایە ئەمشـۆکـە لـە دۆزەخ میـوانی ٠

(دەیداتە بەر شیران‌و دەیگلێنێ‌و نەختە نەختەو لە گەڵ ئاوازێکی لاوك پەردە دادە درێتەوە) ٠



---

١ ـ لـەژمارە (٣٣) ی گۆڤاری (کـاروان) دا بلاوکراوەتەوە ٠

غەزەل

تالەسەر پەردەی دڵم ئەم شۆخە نشتەر بادەدا
لاپەڕەی روو ڕەشی هەموو رازی دڵم بەربا دەدا

ئەی خودا لەم بەژن و باڵایە نەمامانەی ، کەچی ؛
روومەتی گوڵ ، بسکی رەیحان لێوی تام خورما دەدا

دڵڕەقێکی وایە هیچ باکی بە ئازارم نیە
تا گوڵێکم پی دەدا سەد بەرد بەسەر سەرما دەدا

گەر هەبێ مەیلی ؛ بەهارێکە ژیانی عاشقی
گەر بڕەنجێ هەر وەکو بەفری چلە سەرما دەدا

باسی ماچم کرد ،گوتی: گیانت،گوتم : بێمەرووەتی
پێکەنیو فەرمووی ؛ کە ماچی لێوی دلبەر وادەدا

ئای چ گەنجێکە لە نێو کانی دڵمدا نەخشی رووت
بۆیی تەبعی شاعریم یاقووت و گەوهەردا دەدا

٥

غەزەل

مەلـی گیانم بلند پەروازە ئیمشـەو
لەگەڵ دڵ چونکە یـارم سازە ئیمشەو

چە ئاهەنگـێ دەگێڕێ دڵ لـە سـینە
هوزارێکی چ خۆشـ ئاوازە ئیمشەو

لـە دوو چـاوی نگارمـدا دیـارە
ستارەی بەختەکەم هەورازە ئیمشەو

بـەڕاسـتی دڵـگوشـادو بـەختیارم
لەلام جەژن و شەوی دڵخوازە ئیمشەو

دەوامـی بـێ خـودایە نیعمەتی تـۆ
کە نـازی یارەکەم شانازە ئیمشـەو

خەیـاڵم بـۆ شـکاری شعری ناسـك
لـە ئاسمانی غەزەلدا بـازە ئیمشەو

٥

غەزەل

دوو سەرە ـ هاوینی : ١٩٥٦

ڕوو لـە قیبلەی دڵ دەکەم هاوار دەکەم ئاخ دلبەرێ
دوور لـە بالآی تـۆ دڵـی زارم ئـەوا هاتـە دەرێ

وەك سەحەرگاهان دەناڵێنم لـە تاوی عشقی ڕووت
بلبلی خۆشخوانی ئاسـمانان پـەڕی هەڵـدەوەرێ

بەم چلەی هاوینە دڵ ڕێی دەشتی شـامی گرتەبەر
فێری لای تۆیە لـە سینەی کـون کونـم دا ناوورێ

بای بیابانی ئەگەر باغاتی غووتـەی تێکشکانـد(١)
گەردەلوولی ئاخـی حەسـرەتناکە گەییە وێندەرێ

شەرتە ئەمجارە ئـەگەر دەسـتم بگاتە گەردەنـت
قەت هەڵینەگرم وەگەر لێیدەن بەنووکی خەنجەرێ

٥

١ ـ غووتە = غوطـە = باخەکانی دەورەی شاری دمەشقە .

غــەزەل

لۆمەی مەکە توخوا دڵەکەم مەستی خەیاڵە
نێو باوەشی خۆشی بتەکەی مەنزڵوماڵە

نایێتەوە نێو خانەیی سینەم بە نەسیحەت
هەند بەدنمەکو لامڵو بێ هۆش و مناڵە

پێم گوت وەرە ، خوێنت دەدەمێ بیمژە ، خۆشە
گریاو گوتی : ناخۆمەوە ئەو شەربەتە تاڵە

نایێمەوە نێو خانەیی سینەی وەکو زیندان
وەك بلبلی ئاسوودەمە لەم مێرگو نەواڵە

لێرانە لە نێو جەننەتی ئامێزی حەبیبەم
پڕ باغی گوڵو سونبلە پڕ نێرگزو لالە

خۆراکمە شیرەی دەمی خونچەی نەشکوفتە
بۆ نۆشەمەنی ، شەربەتو شەکراوی حەڵاڵە

لەم گولشەنی لاهووتی یە چۆن بێمەوە ناسووت
ئەم گولشەنە لای باهونەران دۆخی کەماڵە

٥

غــەزەل

گیانە دڵەکـەم عاشـقی چـاوو روخی تـۆیە
کون کـون بوە نیشـانی موژەو تیری برۆیـە

هاتو بەتەمای راوی غـەزاڵەی خوتەنت بـوو
نەیزانی کـە وەك چـۆلەکە نێچیری هەڵـۆیە

وەك تاقی برۆت خەم بوە گەر قامەتی شەنگـم
باری غەمی دووریتە لە سەر شانم کـە کـۆیە

فەرمووتە بەهای ماچی دەمت رووحی رەوانـە
حەیفە بە خودا وەعدی هەموو جارت درۆیـــە

مەعلومـە کەوا شـاژنی ئیقلیمی جـوانیی
بەم پەرچەمی زێڕینە کـە وەك تاجـی شکۆیە



غەزەل

لە دووریت تووشی سەد دەردو بەڵامە
کەچی جارێک نەزەر ناکەی بەلامـا

فدای ئەو بەژنو باڵایەت دەبم من
کە هێندە جوانو هێشتا نەو نەمامە

لە بۆیێک بۆنی زولفت وەختە بمرم
لە بۆ ماچێکی لێوت هەر نەمامە

تەمای دیداری تۆمە گەر شەوو رۆژ
وەکو سۆفی وەها دەستەو دوعامە

لە ئەحواڵی منی شەیدات بپرسە
بزانە چەندە پێ شێلی جەفامە

وەرە ئەی نووری بینای چاوەکانم
سەری کولمت لە تاریکی چرامە

(عەلی) قوربان لە باخی سینەکەی تۆ
بە هیوای دوو شەمامەی زۆر بەتامە

٥

غەزەل ـ پارچە

بە قوربان ئاگری دووریت لە دڵـدا جۆشــی تەندوورە
ئەگەر مەیلێ نەفەرمووی تاقەت‌و خـۆشیم لەتەن دوورە

وەکو یاقــووب نەماوە نــووری چـاوم هێندە بنـوارم
وەکو یاقووت ئەوەندەی گریەکەم فرمێسکەکەم سوورە

شەوو رۆژ بێ خەو و خۆراک‌و بێ وەستان‌و سەرگەردان
دەسووڕێم ئۆقــرە ناگرم زامی دڵ هێندە بـە ناسوورە

و هات شێواندووم خەڵکــی بەشێت ناوم دەبەن هێشــتا
لــە لام هەروەك خەڵاتی لێــوتە ئــەم نــاوو ناتــوورە

○

پێنج خشتەکی لەسەر
غەزەلێکی (وەفایی) "١"

پێم گوت بەسە ئەی شۆخی دەم و لێو وەکو یاقووت
ئەم جەورو ستەمکاری‌یە بۆ عاشقی مردووت
نەك كارێ بکا ئاخ و هەناسەی لەگولی رووت
« یارهاتە تەبەسسوم بە هەناسەی منی مەبهووت »
«گوڵ گوڵ بە نەسیمی سەحەری خونچە دەپشکووت»

فەرمووی بەهەناسەت ، وەرە ئەی عاشقی پڕ غەم
ئەم زولفە وەلادەو بە زمان بسڕەوە کەم کەم
ئەو خاڵە رەشەی کەوتوەتە سەر سەری کولمەم
« وا زولفی لەسەر روومەتی لاچوو بە هەناسەم »
«شەو فەسلی بەیان بووکە نەسیمی‌سەحەر ئەنگووت»

دووریت بەخودا ئاگرە توندتر لەگڕی نەوت
تەشریف بکە ساتێ‌و حەقی خوای دێرەوو مزگەوت
وێرانترە سینەی منی بێچارە لە ئەشکەوت
« هارووتی دڵم هات و لە چاهی زەنەخت کەوت »
«سەرگەشتە لەدووی غەمزەوو دوونێرگزی جادووت»

لێوت بە خەتا ئەمری بە کوشتاری گولاندا
چاوت بە هەزار تیری بژانگی لە نیشاندا
زولفت لە هەموو لاوە کەمەندی لە ملاندا
« ئەبرۆت مەدەدی زولفی بەکێشانی دلاندا »
« بۆیێکە وەها خەم بوە شاهێنی تەرازووت »

ئەم کۆمەلە دلدارە کە بێ سووچو گوناهن
بۆ دەفعی ستەمکاری بەبێ پشتو پەناهن
حەقیانە کەوا دڵ بە خەمو دەم پڕی ئاهن
« سەف بەستە هەموو مونتەزیری ئەمرو نگاهن »
تابووری حەبەش لەشکری چین عەسکەری هیندووت

فەرمووی (علی) ئێمە کە کچین نووری خوداین
دلسۆزی هەموو عاشقەکی راستو وەفاین
پێم گوت بە خودا ئەی کچی بێ مەزهەبو ئایین
« هەریێکە لەلایێ بە تەمای قەتلی (وەفایی)ن »
« قوللابی موژەو چاوی رەشو گۆشەیی ئەبرووت »



---

١ ــ لەپەنجاکاندا لە گۆڤاری (هەتاو)دا بلاوکراوتەوە ·

نامه

بۆ مامۆستا موخلیس
«حاجی مەلا خلیلی سنجاوی»

موخلیسا ئای چەند پەشێوو عاجزم
دوور لە یارانی وەفادار زۆر کزم

ساڵەکە ئاگام لە ئەحوالتان نیە
عومرەکە دوو چاری دەردی پایزم

شەرمەزاری با وەفایی تێوەمە
سەیری بۆیێ رەش بوە رووی کاغەزم

ئەی خەزینەی پڕ لە گەنجینەی وەفا
بێ بەشم رێم دە کەمێکت لێدزم

بێ وەفایی بوو بە ئەخلاقی زەمان
کێ دەپرسی! کوانی دۆستو کوا خزم

ئەو کەسەی پارووم دەنایە نێو دەمی
پێم دەڵێ رۆژوایە وەک سەگ دەتگەزم

تف لە ئەخلاقو رەووشتی ناتەواو
تف لە دنیای نالەبارو ناحەزم

گوێ مەدە بەزمی زەمانە چاوەکەم
کێو بە لەقەی پیاوی کەرنابێ نزم

گەرچی سەرتاپا نقوومی نەگبەتیم
مەعدەنی زێڕی خولاسەم نازم

دیسان بۆ مامۆستا موخلیس

دوو سەرە ، گەر تۆ نەبوویتایە لەوێ
دوور نەبوو چاوم ئیتر پێی نەکەوێ

کۆی یارانم ئەمێستاکە دەڵێن
کوندەبۆی تێدا شەوو رۆژ دەسرەوێ

هەر وولاتێك خۆشەویستیی لێ نەما
قەت گوڵی مهرو وەفای ناپشکوێ

یێك دڵۆپە کە ڕژا ئاوی رووان ،
لە دڵان ، درکی جەفای پێ دەڕووێ

هێندە ژەنگی بێ وەفایی گرتوە
دڵ سپی نابێتەوە سەر لە نوێ

ئەم دڵەی من وەکو مەنسوورە مەگەر
خوێنی لێ دەڕژێو لە گەڵ حەق دەدووێ



نـامـــەو وەلام

لـە (مـوخلیس) موە :

ئـەهلی دینـم بت پەرسـتی کـارمـــە
بـا خەلیـل بـم ئـازەری رەفتـارمـە

چیـم لـە ناحەز لوتفی یارم گەر هەبـی
ئاگـری نـەمروود وەکـو گـولزارمـە

وەلام : بـۆ موخلیس :

ئـەهلی دنیـام خۆشـەویستیم رابـەرە
ئاگـری من ، عشـقی چـاوی دلبـــەرە

وەك دەفەرمووی (لوتفی یارم گەر هەبی)
گـوڵشـەنێکـە بـۆ منیش ئـەم ئاگـرە

ئافـەرین بـۆ شـعری بـەرزو ناسـکت
موخلیسا ، تـەبعی رەوانت کـەوسـەرە

شـعری من ، چاکی ئەگـەر مرواری‌یـە
شعری تۆ هەر کووی بنووسی ؟ گەوهەرە



پەسند کردنی « باخی لاوان »

(دیوانی چاپ نەکراوی شاعری گەورە « موخلیس » ٠ کاتی خۆی « ئیمام و مودەڕیسی » گوندی ـ دووسەرە ٠)

چە باخ و گوڵشەنێکە چاوەکەم ئەم باخی لاوانە
چە نەخش و دەفتەرێکە ئەو هەموو هەڵبەست و دیوانە

بە گەنجی خسرەویی ناگۆڕێتەوە بەیتێکی خاوەن دڵ
لە نەغمەی مەسنەوی لاخۆشترە ئەم شعرە خۆشانە(١)

سروودی بلبلانەی شاعرێکی مەعریفەت خوازە
نموودی عاشقانەی عارفێکی با دڵ و گیانە

ئەوی دڵداری دیداری گوڵانە ، هانی چەپکی گوڵ ٠
ئەوی تینووی شەرابی کۆنە ساڵە ، فەرموو ، مەیخانە

وەکوئەرژەنگی مانی هەر پەڕەی نەخشێکە ڕەنگاورەنگ(٢)
وەکو نارمووشی چینی لایقی سەر شانی خاقانە

وەکو دەشتی قەراجی سەردەمێك ، پارچەی بەهەشتێکە
وەکو لاڕوومەتی بێخەوی دزەییان مانگی تابانە(٣)

بەراستی شاعرێکی بێ میسالە موخلیسی خۆمان
بەراستی رابەرێکی شارەزای رێی عشقی یەزدانە

مەلایە ، کۆشەکیرە ، حاجییە ، سنجاوییە تیرەی
بەلام خۆش تەبعو پەروەردەی هەواو خاکی دزەییانە

خودایە تۆ دەوامی هەر بدەی تاعومری سەد سالی
جماتی عاشقان مەحرووم نەکەی قەت لەم غەزەلخوانە



١ ــ مەسنەوی = مەبەست مەسنەوی مەعنەویی (رۆمی)یە ٠

٢ ــ ئەرژەنگ = کتێبی پیرۆزی (مانی) بووەو نەخشکاری موعجیزەی بووە ٠

٣ ــ دەستنیشان کردنی هەندی هەلبەستەکانی شاعرەکە لە بارەی دەشتی قەراجی نووسیوە ٠

بۆ کاك عزیز رشید دزەیی

دیمەشق ـ ١٩٥٥

لە کاکی خۆت دەپرسی چۆنە حاڵی ؟ !
دڵی بۆتان نەخۆشێکەو دەناڵی

دەروونی ئاگرو جەرگی بەداخە
سەری شێواوو ئاڵۆزە خەیاڵی

ئەوەندە دەردی دووریتان گرانە
ئەمێستا زەعفەرانە رەنگی ئاڵی

خودایە کوا بەهاری نیشتمانم !
گوڵو گوڵزارو سروەی بای شەماڵی ؟

لە کوێی ئەی ئاوی شیرینی وولاتم
هەمی دنیام بە جارێك رابماڵی ؟

(علی) شعرت لە حەسرەت ئاوی کوێستان
دەدا پەنجە لەپەنجەی شعری (ناڵی)



نامەیێکی ناتەواو

عەزیزم تۆ لە کویستانی وولاتی
لە گەرمێنا منیش ماوم بەماتی

لە بەر هالاوی باو تۆزی بیابان
وەکو چیلکەم وها نیمە تەڕاتی

سەبووریم نایێ بۆی خاکی وولاتم
بهەشتیشم ئەمن ناوێ لەباتی

دلم خۆش بووکەبیستم سەردەدەی لێم
لە مێژبوو چاوەڕێ بووم هەرنەهاتی



پێڕست

لاپەڕە

سروودی سەربەستی

خرۆشی خوێن

فرمێسك و شیوەن

شانۆگەری

غەزەل

نـامــه

پێرستی هەڵبەستەکانی عەرووزی

بەرهەمە چاپکراوەکانی شاعیر

١ ـ ئەو بەهاری ئەحمەدی خانی و ئەحمەدیی شێخ مارفی نۆدی.
(لێکۆلینەوەو بەراوورد کردن)
٢ ـ ملوانکەی ئەلپاس
(کۆمەلێك لە کورتە چیرۆکەکانی گیدی مۆپاسان)
لـە ئینگلیزییەوە کراون بە کـوردی .



دەستنووسەکانی

ئەحمەدی خانی و داستانی مەموزین لە رێبازی بیری ئیسلامیدا .
(لێکۆلینەوەو بەراوورد کاری)

پاسەکانـی سـەرەکیی دەستنووسەکە لـەژمارە (٣) ی گۆڤاری (نووسەری کورد) ی سالی (١٩٨٥) داو ، لە ژمارەکانی(٢٤، ٤٣ ، ٤٦ ، ٥٢) ی گۆڤاری (کـاروان) دا بلاوکراونەتەوە .

لە چاپکراوەکانی ئەمینداریەتی گشتی ی ڕۆشنبیری و لاوانی ناوچەی کوردستان

نرخی (١) دینارە

٣٠٠٠ دانە چاپکراوە

ژمارەی سپاردنی بە کتێبخانەی نیشتمانی (٤٢٥) ساڵی ١٩٨٧

چاپخانەی ڕۆشنبیری و لاوان / هەولێر

ـ تکــا ـ

تکایە پێش خوێندنەوەی دیوانەکە ، ئەم ووشــە چەوتانــە راست بکەنـــــەوە .

لاپەڕ	دێڕ	چەوت	ڕاست
٣	١	دیارێ بێ	دیاری بێ
٧	١	ویردانی	ویـ[illegible]دانی
١٨	١	کەروك	[illegible]
١٨	٧	بووم . .	بووم و بە[illegible]
١٨	٢٥	قە[illegible]	قەدری [illegible]
٢٤	١٦	[illegible]	یانی [illegible]
٣٢	١١	وەك [illegible]	[illegible] موریدی
٣٤	٧	نەبیرەوەی	نەبیرەوەدری
٣٥	١٣	ووشەیێکی‌وا	ووشێکی‌وا
٣٨	٤	جار جار	جار جارە
٤١	٩	پێی گوت	پێمی گوت
٤٨	١٢	پرچی درێر	پرچی درێژ
٥١	٨	هێندە . . .	هێند زارەدڵ
٥١	١٤	ئەم برینە	ئەم برینەم
٥٧	١٣	سەهۆلبەنەی	سەهۆلبەندی
٨٧	٣	لەر نامەی	بەر نامەی
١٢١	٩	چاکی کۆن	چەکی کۆن
١٢٢	٣	بەنجا . . .	پـەنجـا
١٢٤	٢	لافاوی دەکا	لافاو دەکا
١٣٢	١	گۆرانیی	گۆرانی خۆشم
١٣٦	١٠	ریشە گیانم	ریشەی گیانم
١٩٠	١٧	لە گەڵ کاروانی دڵاندا :	بەیادی رێبوارانی رێگای خۆشەویستی

دیوان بشعر
«١»

عواطف وتأملات

علي فتاح دزەیی

١٩٨٧

دەرهێنانی هونەری و بەرگ
محمد زادە

سەرپەرشتی چاپ
علی خورشید

نرخی دینارێکە

لەکتێبخانەی نیشتمانی بەغدادا
ژمارە «٤٢٥»ی ساڵی ١٩٨٧ی دراوەتێ

مطبعة الثقافة والشباب / اربيل